

Türk Halk Müziği Solfej Kitapları Üzerine Bir İnceleme

A Review On Turkish Folk Music Solfege Books

Ali Bilici

*Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü,
Amasya, Türkiye*

*Assoc. Prof., Amasya University, Faculty of Education, Department of Fine Arts Education,
Amasya, Türkiye*

ali.bilici@amasya.edu.tr | <https://orcid.org/0000-0002-1181-0784>

Article Type / Makale Tipi

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Information / Makale Bilgisi

Received / Geliş Tarihi: 03.04.2023

Accepted / Kabul Tarihi: 16.06.2023

Published / Yayın Tarihi: 30.06.2023

DOI: <https://doi.org/10.31591/istem.1276324>

Cite as / Atıf: Bilici, Ali. "Türk Halk Müziği Solfej Kitapları Üzerine Bir İnceleme". *İstem* 41 (2023), 111-138.

Plagiarism / İntihal: *This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. / Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.*

Copyright / Telif Hakkı: "This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0) / Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari- 4.0 (CC BY-NC 4.0) Uluslar arası Lisansı altında lisanslanmıştır."

Türk Halk Müziği Solfej Kitapları Üzerine Bir İnceleme

Öz

Bu araştırma Türkiye’de yayımlanmış olan Türk Halk Müziği (THM) Solfej kitaplarındaki çalışmaların çeşitli yönlerden incelenmesini içermektedir. Çalışma kapsamında Türk Halk Müziği Solfej alanında yazılmış ve ulaşılabilen 8 adet kitap ve içeriğinde bulunan 902 adet solfej ve türkü incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan içerik analizi ve doküman analizi yöntemlerinden faydalanılmıştır. Araştırmanın sonucunda incelenen kitapların tamamında solfej ve örnek THM eserlerinin; vokal açıdan başlangıçta kolay tartımsal- ezgisel unsurlarla, vokal sınırları daha dar ve daha kısa alıştırmalarla başladığı ve zorlaşarak ilerleme gösterdiği, usûl ve tartımsal çeşitlilik açılarından türkülerimizin birçoğunda rastlayabileceğimiz öğeleri içerdiği, ses sahası açısından THM repertuarında bulunan türküleri benzer içerikler taşıdığı, usûllere yönelik olarak teorik bir anlatım bulunmamasıyla birlikte bazı kitaplarda kısaca usûl bilgisi verildiği, kitaplardan iki tanesinde solfejler ve örnek türkülerde geçen makâm dizilerine yönelik olarak teorik bilgi bulunduğu fakat diğer kitaplarda ya hiç bilgi verilmediği ya da yalnızca makâm dizisinin gösterildiği, on beş farklı makâm dizisi ve otuz farklı usûl içerdiği, en çok bulunan makâm dizisinin Hüseyinî olduğu ve en çok bulunan usûlün ise 4/4’lük usûl olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Ulaşılan sonuçlar ışığında Türk Halk Müziği Solfej alanına yönelik olarak yapılacak çalışmalara dair önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Solfej, Solfej Eğitimi, Türk Halk Müziği Solfej Eğitimi, Türk Halk Müziği, Türk Halk Müziği İcrası.

A Review On Turkish Folk Music Solfege Books

Abstract

This research includes the examination of the studies in Turkish Folk Music (THM) Solfege books published in Türkiye from various aspects. Within the scope of the study, 8 books written in the field of Turkish Folk Music Solfege and 902 solfege and folk songs in their content were analyzed. Content analysis and document analysis methods, which are qualitative research methods, were used in the study. As a result of the research, solfege and sample THM works in all of the books examined; the solfege and sample THM works start with easy vocal and melodic elements, vocal boundaries are narrower and shorter exercises and progress by becoming more difficult, they contain elements that can be found in many of our folk songs in terms of usûl and metrical diversity, they have similar contents to the folk songs in the THM repertoire in terms of sound field, there is no theoretical explanation about usûl, but some books briefly give usûl information, it has been concluded that two of the books contain theoretical information about the maqam scales in the solfeges and sample folk songs, but in the other books either no information is given or only the maqam scale is shown, fifteen different maqam scales and thirty different usuls are included, the most common maqam scale is Hüseyinî and the most common usûl is 4/4 usûl. In the light of the results, suggestions were made for future studies in the field of Turkish Folk Music Solfege.

Keywords: Solfege, Solfege Education, Turkish Folk Music Solfege Education, Turkish Folk Music, Turkish Folk Music Performance.

Giriş

Özçelik’e göre “herhangi bir müzik yazısını süre, yükseklik ve ritimleriyle birlikte seslendirmeye müzikal okuma (solfej) denir”.¹ “Fransızca *solfege*, İtalyanca *solfeggio* şeklinde adlandırılan terim dilimize Fransızca okunuşuyla yerleşmiştir”.² “Solfej eğitimi müzikle profesyonel veya amatör olarak ilgilenen herkesin, kavramsal ve teorik bilgiler de içermesi sebebiyle, dikkatle üzerinde durması gereken bir

¹ Sadık Özçelik, *Müzikal Dikte ve Solfej*, (İzmir: Lamineks Matbaacılık, 2. Baskı, 2010), 6.

² Ahmet Say, *Müzik Sözlüğü*, (Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları, 2. Baskı, 2005), 484.

alan olarak karşımıza çıkmaktadır”.³ İtme eğitimi derslerinin içeriğinde bulunan solfej eğitimi, mesleki müzik eğitiminin temel unsurlarından biri olarak görülmektedir. Diğer bütün müzik alan dersleri için önemli bir temel unsur olan Solfej Eğitimi aynı zamanda, Şan, Koro, Türk Sanat Müziği ve Türk Halk Müziği ses icrası gibi vokal icrayla ön plana çıkan alanlarda da oldukça büyük önem taşımaktadır. Vokal icra alanları için doğru ses, doğru nefes, müzikal dinamiklerin doğru şekilde ortaya konulmasında solfej dersinin çok önemli bir dayanak noktası olduğu düşünülmektedir. Ülkemizde Batı Müziği Solfej kitapları görece olarak yeterli nicelik ve nitelikleri taşımaktadır. Hem yurtiçi hem de yurtdışı kaynaklı kitaplar on yıllardır profesyonel veya amatör müzik eğitimi veren kurumlarda kullanılmaya devam etmektedir. “Ülkemizde özellikle mesleki müzik eğitimi veren kurumlarda batı müziği solfej eğitimi ile ilgili çok sayıda metodolojik kaynak bulunurken, aynı öneme sahip olan Türk halk müziği solfej eğitimi ile ilgili yeterli sayıda kaynağa ulaşılamamaktadır”.⁴ Bu bağlamda Türk Halk Müziği üzerine yazılmış kaynakların incelenmesi gereği görülmüş ve ülkemizde bulunan Türk Halk Müziği Solfej kitapları, gelecekte yapılacak olan çalışmalarla ilgili eksi ve artı yönleri tespit etmek amacıyla, çeşitli yönlerden incelemeye tabi tutulmuştur.

Solfej Eğitimi kitaplarını inceleyen daha önce yapılmış olan Eroy vd.nin⁵ (2017) çalışmalarında Türkiye’de mesleki müzik eğitimi veren kurumlarda kullanılmakta olan Albert Lavignac’ın Solfege Des Solfege kitaplar serisinden iki, üç ve dört sesli solfejler içeren 6a, 6b, 7a, 7b, 8a, 8b ve 9a kitaplarının içeriklerini majör-minör yapı, tonalite, açık kullanımı, vuruş, hız terimleri, ritmik desenler, vokal saha ve anlatım- nüans terimleri gibi açılardan incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda kitaplarda bulunan tüm solfejlerin tonal olduğu, çoğunluk olarak majör tonalite-lerde olduğu, en çok kullanılan tonalitenin Do majör olduğu, en çok kullanılan ölçü biriminin 4/4’lük olduğu, en çok bulunan hız teriminin Andante (orta yavaş) olduğu, vokal sahanın en geniş durumda üç oktavlık bir alanı kapsadığı ve her ses grubunun bir oktavı aşan bir vokal sahada olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçlardan hareketle, gelecekteki çalışmalara ve solfej eğitimine yönelik önerilerde bulunulmuştur. Çokamay’ın⁶ çalışmasında Muammer Sun’un Solfej Kitabında bulunan çoksesli alıştırma ve okuma parçalarının genel özellikleri incelenmiş, Motif-Ezgi, Dizi-Ton-Mod/Makâm ve Çok seslilik boyutlarında analizler yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda motif yapılarında ana motifin farklı notadan başlanarak tekrarlanması, yatay ters çevrilmesi ve nota sürelerinin küçültülmesiyle farklı ezgiler oluşturulduğu, dizi, ton ve mod/makam yönlerinden farklılıklar bulunduğu, temel anlamda iki seslilik yaratılarak yatay ve dikey çokseslilik teknikleri kullanıldığı tespit edilmiştir. Çelak’ın⁷ çalışmasında şan ve koro bölümlerinde verilen Sol-

³ Serkan Öztürk, *Türk Halk Müziği Solfej Kitabı*, (Ankara: Akademisyen Kitabevi, 2020), 10.

⁴ Soner Algi, “Türk Halk Müziği Solfej Eğitimi ile İlgili Yazılmış Kitapların Analizi”, *Güzel Sanatlar Alanında Teori ve Araştırmalar*, ed. Ali Korkut Uludağ, (Ankara: Gece Kitaplığı, 2020), 1/51.

⁵ Ozan Eroy vd. “A Content Analysis of Solfege des Solfege Books Used in Polyphonic Solfege Education”, *Inonu University Journal of Arts and Design*, 7/16 (2017), 158-174.

⁶ Bahadır Çokamay, “Muammer Sun’un Solfej Kitabındaki Çok Sesli Alıştırma ve Okuma Parçalarının Müzikal Analizi”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7/1 (2018), 403-435.

⁷ İvan Çelak, “Şan ve Koro Eğitimi Programlarında Kullanılan Solfej Metotları ve Repertuarındaki

fej dersinin kapsamında olan tartım öğretiminin içerik ve metodik açıdan yeterlilik durumu araştırılmıştır. Araştırmada tarama yöntemi ile veri toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda Solfej dersi kapsamında verilen tartım öğretiminin, şan ve koro repertuarındaki çeşitliliği karşılamadığı ve yetersiz geldiği durumu ortaya çıkmıştır. Araştırma sonucundan hareketle tartımsal eksiklikleri giderecek bir solfej metodunun yazılmasının gerekliliği ve metodun tartımsal açıdan hangi içeriklere sahip olması gerektiğiyle ilgili önerilerde bulunulmuştur. Köksal'ın⁸ çalışmasında başlangıç seviyesinde kullanılan Solfej kitaplarının çeşitli açılardan incelenmesi konu edilmiştir. Çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada incelenen solfej kitapları "Petit Solfege", "Solfège Elémentaire", "Elementary Solfege for Medium Voice Op.9", "Corso Facile di Solfege", "Solfège des Solfèges 1A ve 1B" kitaplarıdır. Araştırma sonucunda incelenen solfej kitaplarının konu yönünden benzerlikler taşımasının yanında içerik olarak farklılıklar gösterdiği, ölçü birimi olarak basit ölçü birimlerinin kullanıldığı ve tonalite olarak Do majörün tercih edildiği ortaya çıkmıştır. Algi'nin⁹ araştırmasında Türk Halk Müziği solfej eğitimi için üretilmiş olan kitapların analizi yapılmıştır. Araştırma konusu olan kitaplar "Türk Halk Müziği Repertuar ve Solfej Dersleri 1", "Türk Halk Müziği Solfej - I", "Türk Halk Müziği Solfejine Giriş", "Türk Halk Müziği Dizileriyle Solfej Eğitimi" ve "Halk Ezgileriyle Solfej" kitaplarıdır. Betimsel analiz yöntemi üzerine kurgulanan araştırma kapsamında beş adet solfej kitabı ayrı ayrı özetlenmiş ve ardından "dizimakam- ton dağılımı", "ölçü yapısı", "ses genişliği", "teorik bilgi" ve "kuramsal bilgi" açılarından tetkik edilmiştir. Yapılan tetkikler ışığında sonuçlara varılmış ve ardından Türk Halk Müziği solfej eğitimi kaynaklarına yönelik öneriler getirilmiştir.

Türk Halk Müziği Solfej kitaplarının inceleme konusu olarak belirlenmesi ve bu kitapların içeriklerinin ortaya çıkarılmasının amaçlanmasında, daha önce yapılmış olan Batı Müziği Solfej kitaplarının analiz edilmesi üzerine yapılmış farklı çalışmalar önemli bir rol oynamıştır. Bu bağlamda yapılan araştırmanın gelecekteki çalışma, yazılacak metot ve kitaplara daha önce yazılmış kitapların artı ve eksi yönlerini göstermesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

1. Yöntem

Türk Halk Müziği Solfej kitaplarının farklı açılardan incelenmesi üzerine kurgulanan bu araştırmada, doküman analizi yönteminden faydalanılmıştır. "Doküman analizi yazılı, görsel malzemenin toplanıp incelenmesi olarak tanımlanabilir."¹⁰ İncelenen kitaplar araştırmanın yapıldığı tarihe kadar satışı olan ve erişilebilir kaynaklardan oluşmaktadır. Türk Halk Müziği Solfej üzerine yazılmış kaynaklar sınırlı olduğu için erişilebilen kaynakların tamamı incelenmiştir. İnce-

→

Tartımlar Konusunda Bir Saptama ve Model Önerisi", *Journal of Interdisciplinary and Intercultural Art*, 3/6 (2018), 101- 117.

⁸ Siyar Köksal, "Başlangıç Düzeyi Solfej Kitapları Üzerine Bir İnceleme", *Eurasian Journal of Music and Dance*, 18 (2021), 289- 315.

⁹ Algi, "Türk Halk Müziği Solfej Eğitimi ile İlgili Yazılmış Kitapların Analizi", 1/51.

¹⁰ Veyssel Sönmez - Füsün G. Alacapınar, *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (Ankara: Sözkese Matbaacılık, 7. Baskı, 2019), 109.

lenmesi yapılan kaynaklar şu şekildedir:

- 1) Türk Halk Müziği Solfej 1¹¹
- 2) Türk Halk Müziği Solfej 2¹²
- 3) Türk Halk Müziği Dizileriyle Solfej Eğitimi¹³
- 4) Türk Halk Müziği Repertuar ve Solfej Dersleri 1¹⁴
- 5) Türk Halk Müziği Solfeji 1¹⁵
- 6) Türk Halk Müziği Solfej Kitabı¹⁶
- 7) Türk Halk Müziği Solfejine Giriş¹⁷
- 8) Türk Halk Müziği Solfej Eğitimi 1¹⁸

Metotların incelenmesinde kullanılan yöntem üzerine oluşturulan problemler şu şekildedir:

- a) Alıştırmalar vokal açıdan kolaydan zora doğru giden bir sıralama izlemekte midir?
- b) Alıştırmaların usûl ve tartımsal çeşitliliği Türkü icrasına yönelik vokal gelişim açısından nasıldır?
- c) Alıştırmaların vokal genişliği nasıldır?
- d) Alıştırmalarda geçen usullere yönelik teorik bilgi verilmiş midir?
- e) Alıştırmaların makâm dizileriyle ilgili teorik bilgi verilmiş midir?
- f) Alıştırmalarda geçen makâm dizileri ve usûllerin sayısal ve yüzdelik dağılımı nasıldır?

2. Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde incelenen metotların içeriklerine yönelik bulgulara yer verilmiştir.

2.1. Türk Halk Müziği Solfej 1

Kılıçaslan'ın¹⁹ kaleme aldığı kitabın sayfa sayısı 158'dir. Kitap kısa özgeçmiş ardından içindekiler ve önsöz ile başlamaktadır. Önsözde Türk Halk Müziği'nin günümüze kadar nasıl geldiği ve kitabın içeriği hakkında bilgiler bulunmaktadır.

¹¹ Bülent Kılıçaslan, *Türk Halk Müziği Solfej-1*, (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2018).

¹² Bülent Kılıçaslan, *Türk Halk Müziği Solfej-2*, (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2020).

¹³ Cenk Şahin - Mehmet E. Yiğiter, *Türk Halk Müziği Dizileriyle Solfej Eğitimi*, (Ankara: Pegem Akademi, 5. Baskı, 2022).

¹⁴ Aşkın Çelik vd. *Türk Halk Müziği Repertuar ve Solfej Dersleri 1*, (Ankara: Gece Kitaplığı, 2017).

¹⁵ Filkri Soysal - Erkan Yürümez, *Türk Halk Müziği Solfeji 1*, (Ankara: Nobel Akademik, 2020).

¹⁶ Serkan Öztürk, *Türk Halk Müziği Solfej Kitabı*, (Ankara: Akademisyen Kitabevi, 2020).

¹⁷ Sertan Demir, *Türk Halk Müziği Solfejine Giriş*, (İstanbul: Usar Yayıncılık, 2013).

¹⁸ Soner Algı, *Türk Halk Müziği Solfej Eğitimi 1*, (Konya: Eğitim Yayınevi, 2020).

¹⁹ Bülent Kılıçaslan, *Türk Halk Müziği Solfej-1*, (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2018).

2.1.1. Birinci Bölüm

Kitapta Birinci Bölüm “Müzik Nedir?” başlığı altında farklı müzik bilimcilerden alıntılar yapılarak müzik, müziğin yapı taşları, müzik kültürü ve eğitimi gibi konular ele alınmıştır. Ardından müziğin yapılabilmesi için gerekli unsurlar, seslerin özellikleri ve düzenlenişi gibi konular anlatılmıştır. Sonrasında “Müzikte Temel Bilgiler” bölümü gelmektedir. Burada dizek, nota, anahtar, ölçü sayısı, vb. konular da bilgi verilmiştir. Daha sonra müzikte yardımcı işaretler, perdeler, diyatonik ve kromatik yarım perde, halk müziğinde kullanılan usûller, notaların dizekteki yerleri, çizgideki ve aralıktaki notaların sıralaması, bağlama düzeninde kullanılan notalar, nota ve sus değerleri konuları anlatılmıştır. Sonrasında gelen “Halk Müziği Bilgileri” bölümünde halk müziği nedir? başlığı altında halk müziğinin özelliklerinden bahsedilmiştir. Türkü nedir? başlığı altında türkü kelimesinin kökeni, türkülerin özellikleri ve çeşitleri konusunda bilgiler verilmiştir. Ardından halk müziğinde kullanılan sazlar, halk müziğinde tavırlar, ağız kavramı, ozanların halk müziğine etkisi, halk müziği çalışmalarında sınıflandırma, halk müziği derlemelerinin nasıl yapılması gerektiği ve derleme çalışmaları anlatılmış ve son olarak nota değerler tablosu verilerek bölüm tamamlanmıştır.

2.1.2. İkinci Bölüm

İkinci bölüm 4 zamanlı, 2 zamanlı ve 3 zamanlı usûllerin şekilsel gösteriminin ardından 4 zamanlı ana usûlde hazırlanmış solfejlerle başlamaktadır. İlk dört solfej tam nota ve suslardan (4 vuruşluk) oluşmakta ve sıra sesler içermektedir. Sonraki dört solfej ikilik nota ve suslar içermekte ve sıra seslerin yanında üçlü, dördü ve beşli atlamalar bulunmaktadır. 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17 ve 18. solfejler dördü, ikilik ve tam notalardan oluşmakta, komşu notalar, üçlü, dördü ve beşli atlamalar içermektedir. 16, 17 ve 18. solfejlerde tekrar işareti kullanımına başlanmıştır. 19 ve 20. solfejlerde dördü, beşli ve oktav atlamalar görülmektedir. 21. solfejde sekizlik notaların kullanımı başlamıştır. 22. solfejde on altılık notaların kullanımı görülmektedir. 23. solfejde on altılık ve sekizlik tartımların zenginleştiği ve otuz ikilik notaların kullanılmaya başlandığı görülmektedir. 24. solfejde sekizlik ve on altılıklardan oluşan tartım kalıplarının yoğun kullanımı ve ilk defa donanımda değiştirci kullanımı (sib2) karşımıza çıkmaktadır. 25. solfej noktalı sekizlik ve on altılık tartım kalıplarının bolca tekrar ettiği bir alıştırmadır. 26. solfejde on altılık ve sekizlik tartımların terkibinden oluşan kalıplar, on altılık suslar, ölçü tekrarı işareti gibi unsurlar bulunmaktadır. 4 zamanlı usûlde hazırlanan solfejler burada sona ermekte ve iki adet örnek THM eserine geçilmektedir. 2/4'lük usûlde yazılmış solfejler 22 adettir. 1. solfejin tamamı ikilik notalardan oluşmakta, sıra sesler, dördü ve beşli atlamalar içermektedir. 2. solfej dördü ve sekizlik notaların bulunduğu, komşu sesler, üçlü ve beşli atlamaların bulunduğu bir yapı içermektedir. 3. solfejde ikilik, dördü, sekizlik ve on altılık tartımlar kullanılmış ve genellikle sıra seslerden kurulmuştur. 4. solfejde yine 3. solfejdeki tartım değerleri kullanılmış fakat sıra seslerin yanında üçlü, dördü ve beşli atlamalar da solfejde yer almıştır. 5, 6, 7, 8 ve 9. solfejler yine sekizlik ve komşu notaların bolca kullanıldığı solfejler olarak karşımıza çıkmaktadır. 10. solfejde dördü sekizlik ve on altılık tartımlar, sıra sesler, üçlü, dördü ve beşli atlamalar görülmektedir. Buradan sonraki eserler ezgisel

ve tartımsal öğeler açısından değişiklikler gösterse de incelenen unsurlar açısından küçük farklılıklar bulundurması sebebiyle ayrıntıya yer verilmemiştir.

2.1.2.1. Birleşik Usûller

Bu bölümde 5, 6, 7, 8 ve 9 zamanlı usûllerde solfejler bulunmaktadır. Başlarken bir sayfada usûllerin çeşitleri (5/8: 2+3 şeklinde) maddeler halinde verilmiştir. Bu bölümde ilk iki solfej 5/4'lük usûlde verilmiştir. Genellikle ikilik, dördlük ve sekizlik tartımlardan ve sıra seslerden oluşmaktadır. Daha sonra 5/8'lik usûlde olan solfejler gelmektedir ve 11. solfeje kadar olan 5/8'lük solfejler dördlük, sekizlik ve on altılık tartımlardan, sıra sesler, üçlü, dördlü, beşli ve altılı atlamalardan oluşmaktadır. 6 zamanlı solfejler 6/8'lik usûlde başlamaktadır. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. solfejler 6/8'lidir. Genellikle sekizlik, daha nadiren on altılık tartımlardan oluşmaktadır. Sıra seslerin yanında üçlü atlamalar, nadiren de dördlü ve beşli atlamalar olduğu görülmektedir. Buradan sonraki eserler ezgisel ve tartımsal öğeler açısından değişiklikler gösterse de incelenen unsurlar açısından küçük farklılıklar bulundurması sebebiyle ayrıntıya yer verilmemiştir.

2.1.2.2. Karma Usûller

10 zamanlı karma usûllerde olan solfejler 10/8'lik hazırlanmıştır ve 9 adettir. Solfejler genellikle dördlük, sekizlik ve on altılık tartımlardan oluşmaktadır. Komşu notaların çoğunlukla kullanıldığı solfejlerde üçlü, dördlü ve beşli atlamaların yanında nadiren yedili atlamalar da görülmektedir. 11 zamanlı karma usûllerde olan solfejler 11/8'lik usûldedir. Bu bölümde 3 adet solfej bulunmaktadır. Solfejlerde sekizlik ve on altılık tartımlar, komşu notaların yanında üçlü atlamalar görülmektedir. 12, 13, 14 ve 15 zamanlı karma usûllerde olan solfejler 12/8'lik, 13/8'lik, 14/8'lik ve 15/8'lik olarak hazırlanmıştır. Solfejlerde sekizlik ve on altılık tartımların çoğunluğu oluşturduğu fakat otuz ikilik tartım kalıplarının da kullanıldığı, sıra sesler, üçlü, dördlü ve nadiren de yedili atlamaların olduğu görülmektedir. Karma usûllerde olan solfejler burada sona ermektedir. Buradan sonra üçüncü bölümde "Türkü Repertuarı" bölümü gelmektedir.

2.1.3. Üçüncü Bölüm

Bu bölümde yazarın TRT THM repertuarından seçtiği örnek türküler ve kendi üretimi olan eserler bulunmaktadır. Burada bulunan eserlerin makâm dizisi ve usûl dağılımı bu bölüme kadar olan solfejlerle birlikte değerlendirilecektir.

Kılıçaslan'ın Kaleme aldığı solfejlerin vokal genişliğe bakıldığında solfejlerin çoğunlukla pes bölgede Dügâh (la) ile tiz bölgede Gerdâniye (sol) perdelerinin arasında konumlandığı görülmektedir. Bunun yanında bazı solfejlerde nadiren pes bölgede Yegâh (re) perdesine kadar inildiği tespit edilmiştir. Tablo 1'de kitabın içeriğindeki solfej ve örnek eserlerin sayısal olarak makâm ve usûl dağılımları verilmiştir.

Tablo 1. *Türk Halk Müziği Solfej 1 Kitabındaki Solfej ve Örnek Eserlerin Makâm ve Usûl Dağılımı.*

Makâm Dizisi	2/4	3/4	4/4	6/8	6/4	5/4	5/8	7/8	8/8	9/8	9/4	10/8	11/8	12/8	13/8	14/8	15/8	f-%
Büselik	13	7	25	3	1	1	7			1	1				2	1		62- 37,13%
Uşşâk	3		4					7	1	3		1	2					21- 12,57%
Hüseyinî	7		9			1	2	2	2	3		6			1			33- 19,76%
Kürdî	4		5	4		1	1	3	4	3		3	1	1			1	31- 18,56%
Çargâh	4	1		1														6- 3,59%
Hicâz	1		1	1			3	2		1		1						10 5,99%
Râst		1																1- 0,60%
Nişâbüür												1						1- 0,60%
Segâh									1					1				2- 1,20%
f-	32-	9-	44-	9-	1-	3-	13-	14-	8-	11-	1-	12-	3-	2-	3-	1-	1-	167-
%	19,1	5,3	26,3	5,3	0,6	1,8	7,7	8,3	4,7	6,5	0,6	7,1	1,8	1,2	1,8	0,6	0,6	100,00%
	6%	9%	5%	9%	0%	0%	8%	8%	9%	9%	0%	9%	0%	0%	0%	0%	0%	

Tablo 1’de kitapta bulunan 167 adet solfej ve örnek eserin makâm dizisi ve usûllerinin sayısal dağılımı görülmektedir. Kitaptaki solfej ve eserlerin makâm dizilerinin yüzdelik dilimlerine bakıldığında en çok bulunan makâm dizisinin Büselik (%37,13) olduğu görülmektedir. Daha sonra %19,76’lık dilimle Hüseyinî makâmı dizisi ardından %18,56’lık dilim ile Kürdî makâmı dizisi karşımıza çıkmaktadır. Kitaptaki solfej ve türkülerde en az bulunan makâm dizileri ise Râst (%0,60) ve Nişâbüür (%0,60) makâmı dizileri olarak tespit edilmiştir. Solfej ve örnek eserlerde toplam 9 makâm dizisi olduğu görülmektedir.

Tablo 1’de solfej ve türkülerde bulunan usûllerin yüzdelik dilimlerine bakıldığında, en çok bulunan usûlün 4/4’lük (%26,35) olduğu, ardından %19,16 ile 2/4’lüğün geldiği görülmektedir. Kitaptaki eserlerde en az bulunan usûller ise %0,60’lık dilimlerle 6/4’lük, 9/4’lük, 14/8’lik ve 15/8’lik usûller olarak karşımıza çıkmaktadır. Solfej ve örnek eserlerde toplam 17 usûl çeşiti olduğu görülmektedir.

2.2. Türk Halk Müziği Solfej 2

Kılıçaslan’ın²⁰ kaleme aldığı kitap 176 sayfadır. Kitap kısa özgeçmiş ardından içindekiler ve önsöz ile başlamaktadır. Önsözde Türk Halk Müziği’nin günümüze kadar nasıl geldiği Türk Halk Müziği Solfej 1 kitabının devamı niteliğinde olduğu ve kitabın içeriği hakkında bilgiler bulunmaktadır. Genel olarak bir önceki kitaba göre daha zorlaştırılmış solfejler ve örnek eserler bulunmaktadır. Bu kitap devam niteliğinde olduğu için yalnızca tablo üzerinden bulgulara yer verilmiştir. Kılıçaslan’ın Kaleme aldığı solfej ve örnek eserlerin vokal genişliğe bakıldığında solfejlerin çoğunlukla pes bölgede Dügâh (la) ile tiz bölgede Gerdâniye (sol) perdelerinin arasında konumlandığı görülmektedir. Bunun yanında bazı solfejlerde nadiren pes bölgede Rast (sol) perdesine kadar inildiği tespit edilmiştir. Tablo 2’de kitabın içeriğindeki solfej ve örnek eserlerin sayısal olarak makâm ve usûl dağılımları verilmiştir.

²⁰ Bülent Kılıçaslan, *Türk Halk Müziği Solfej-2*, (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2020).

Tablo 2. *Türk Halk Müziği Solfej 2 Kitabındaki Solfej ve Örnek Eserlerin Makâm ve Usûl Dağılımı.*

F- %	Nikrîz	Karegâ r	Suhâ	Hüzzâm	Segâh	Rast	Hicâzkâr r	Hicâz	Çarâh	Kürfî	Hüseynî	Uşşâk	Büselik	Makâm Dihîl
17-11,64%-			1					1		2	4	2	2	24
15-10,27%				1				2		1	2	1	1	34
40-27,40%	1	2							4		9	3	16	44
2-1,37%													1	48
2-1,37%								1				1		68
3-2,05%							1					1	1	64
2-1,37%								1			1			54
9-6,16%							1	2			5	1	1	58
10-6,85%							1	1			4	4		78
2-1,37%											1	1		74
6-4,11%									2	2	2			88
1-0,68%											1			96
13-8,90%					1	2					7	3		98
2-1,37%										1				94
1-0,68%											1			92
8-5,48%						1					6	1		108
1-0,68%											1			106
3-2,05%							1				2			118
3-2,05%								1				2		128
1-0,68%														134
1-0,68%														144
1-0,68%														158
3-2,05%														188
146-100%	1-0,68	2-1,37	2-1,37	1-0,68	6-4,11	3-2,05	1-0,68	11-9,75	7-6,79	7-6,79	47-32,19	23-16,57	35-23,97	F- %

Tablo 2'de kitapta bulunan 146 adet solfej ve türkünün makâm dizisi ve usûllerinin sayısal dağılımı görülmektedir. Kitaptaki solfej ve türkülerin makâm dizilerinin yüzdelerine bakıldığında en çok bulunan makâm dizisinin Hüseyinî (%32,19) olduğu görülmektedir. Daha sonra %23,97'lik dilimle Büselik makâmı dizisi ardından %15,75'lik dilim ile Uşşâk makâmı dizisi karşımıza çıkmaktadır. Kitaptaki solfej ve türkülerde en az bulunan makâm dizileri ise %0,68'lik dilimlerle Hicâzkâr, Hüzzâm ve Nikrîz makâmı dizileri olarak tespit edilmiştir. Solfej ve eserlerde toplam 13 makâm dizisi olduğu görülmektedir.

Tablo 2'de solfej ve türkülerde bulunan usûllerin yüzdelerine bakıldığında, en çok bulunan usûlün 4/4'lük (%27,40) olduğu, ardından %11,64 ile 2/4'lük ve %10,27 ile 3/4'lük usûllerin geldiği görülmektedir. Kitaptaki eserlerde en az bulunan usûller ise %0,68'lik dilimlerle 9/16'lık, 9/2'lik, 10/16'lık, 13/4'lük, 14/4'lük ve 15/8'lik usûller olarak karşımıza çıkmaktadır. Solfej ve örnek eserler-

de toplam 23 usûl çeşiti olduğu görülmektedir.

2.3. Türk Halk Müziği Dizileriyle Solfej Eğitimi

Şahin ve Yiğiter'in²¹ kitabı 65 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın giriş bölümünde Türk halk müziği eserlerinin nasıl oluştuğundan ve özelliklerinden kısaca bahsedilmiştir. Daha sonra Türkiye'de yapılan derleme çalışmalarının tarihçesine, kimlerin ve hangi kuruluşların bu derleme çalışmalarına katkıda bulunduğu, Türk müziği ve Batı müziği ses sistemleri, Türk halk müziği ve klasik Türk müziğinde kullanılan işaretler, makam ve ayak kavramları gibi konulara değinilmiştir.

2.3.1. Birinci Bölüm

Kitabın birinci bölümünde sol kararlı (râst perdesi) dizilerde yazılan alıştırmalar bulunmaktadır. Alıştırmaların başında Râst makâmı dizisi gösterilip özellikleri kısaca anlatıldıktan sonra Müstezat Ayağı olarak da isimlendirildiği belirtilmiştir. Aynı şekilde Nikriz makâmının da Yanık Kerem Ayağı veya Yörük Ayağı olarak anıldığını belirtmişlerdir. Bu kapsamda Râst makâmı dizisinde 9, Nihâvend makâmı dizisinde 8, Nikriz makâmı dizisinde 7, ve Hicâzkâr makâmı dizisinde 6 adet alıştırma bulunmaktadır.

Alıştırmalar her bir makâmda ritmik unsurlar ve ezgisel bakımdan kolaydan zora doğru giden bir sıralama içerisinde hazırlanmıştır. Örneğin Râst makâmında olan alıştırmaların birincisi yalnızca iki (ikilik), bir (dörtlük) ve yarım vuruşluk (sekizlik) notalar kullanılarak yazılmışken beşinci alıştırmada çeyrek (onaltılık) vuruşluk notalar kullanılmaya başlanmış, yedinci alıştırmada noktalı sekizlik-onaltılık ve dokuzuncu alıştırmada onaltılık notaların yoğun bir kullanımı ile Râst makâmı alıştırmaları sonlandırılmıştır. Alıştırmalarda tekrar (röpriz) ve dolap işaretleri kullanımı görülmektedir. Bunun yanında parça içerisinde natürel ve bemol gibi değiştirici işaretler de kullanılmıştır. Vokal genişliği açısından incelendiğinde alıştırmaların pes bölgede Fa# (ırâk) ile tiz bölgede La (muhayyer) sesleri arasında oluştuğu görülmektedir. Alıştırmaların THM repertuarından seçilerek hazırlanması durumunun, tartımsal ve ezgisel açılardan güçlü bir temel oluşturduğunu söylemek mümkündür. Seslendirecek kişilerin birçoğunun (görece olarak) önceden bildiği ezgilerin notaya dökülmüş halini görmelerinin, öğrenmeyi daha kolay ve zevkli hale getireceği düşünülmektedir.

2.3.2. İkinci Bölüm

Kitabın birinci bölümdeki Sol kararlı alıştırmaların ardından ikinci bölümde La kararlı (dügâh) dizilerde hazırlanmış alıştırmalar verilmiştir. Bölümün başında Hüseyinî makâmı dizisi hakkında kısaca bilgi verilmiş ve Yahyalı Kerem Ayağı olarak da adlandırıldığı söylenmiştir. Bu bölümde Hüseyinî makâmı dizisinde 5, Hicâz makâmı dizisinde 7, Uşşâk makâmı dizisinde 5, Sabâ makâmı dizisinde 4, Kürdî

²¹ Cenk Şahin- Mehmet E. Yiğiter, *Türk Halk Müziği Dizileriyle Solfej Eğitimi*, (Ankara: Pegem Akademi, 5. Baskı, 2022).

makâmı dizisinde 5, Karcıġâr makâmı dizisinde yine 5 adet alıştıırma bulunmaktadır. Bu bölümdeki alıştıırmalarda kolaydan zora gidiş olmakla birlikte ezgisel ve tartımsal çeşitliliġin önemsenmiş olduġu görülmektedir. Bunun yanında bazı alıştıırmalarda önceki bölüme göre ölçü adetinin daha fazla ve alıştıırmaların daha uzun olduġu görülmektedir. Bir önceki bölümde verilmiş olan tartım çeşitliliġi (onaltılık, sekizlik ve dörtlük, ikilik notalar) bu bölümde de devam ettirilmiş ayrıca otuz ikilik (1/8) notalar da kullanılmaya başlanmıştır. Alıştıırmalarda tekrar, dolap, senyö ve puandorg ve çarpma notaların kullanımı göze çarpmaktadır. Ayrıca iki alıştıırmada kısa süreli (bir ölçü köprü, bir ölçü bitirmelik), bir alıştıırmada ise A bölümünden (2/4) sonra B bölümünde usul deġişikliġi (3/4) yapılp dört ölçülük bir cümle sonrası tekrar 2/4'lük usule geri dönüldüġü, sonrasında iki ölçülük ve bir ölçülük usul deġişiklikleri yapıldıġı görülmüştür. Vokal genişlik incelendiğinde çoġunlukla pes bölgede La (düġâh) tiz bölgede ise yine La (muġayyer) sesleri dikkat çekmektedir. Bunun yanında bir alıştıırmada pes bölgede Fa# (ırâk) ve diġer bir alıştıırmada tiz bölgede Re'ye (tiz nevâ) kadar çıkıldıġı gözlemlenmiştir.

2.3.3. Üçüncü Bölüm

Bu bölümde Si kararlı (bûselik) makâm dizilerinde hazırlanan alıştıırmalar bulunmaktadır. İlk olarak Segâh makâmı dizisiyle ilgili olarak üçlüsü, beşlisi, yedeni ve seyir özelliġi hakkında bilgi verilmiş ve Muhalif Ayaġı olarak da anıldıġından bahsedilmiştir. Ayrıca Hüzâm makâmı dizisi de kısaca açıklanmış ve Tatyân Kerem Ayaġı olarak da adlandırıldıġı bilgisi verilmiştir. Bu bölümde Segâh makâmı dizisinde 5 ve Hüzâm makâmı dizisinde yine 5 adet alıştııırma bulunmaktadır. Üçüncü bölümdeki alıştıırmalar incelendiğinde, bir önceki bölümdeki unsurlar yeniden karşımıza çıkmaktadır. Tartımsal unsurlar açısından otuz ikilik notalardan noktalı dörtlük notalara kadar bir tartım çeşitliliġi görülmektedir. Yine bir önceki bölümde görülen tekrar, senyö ve dolap işaretleri kullanılmıştır. Vokal genişlik açısından bu bölümdeki alıştıırmaların genellikle pes bölgede Sol (râst) ve tiz bölgede Gerdâniye ve Muġayyer perdeleri civarında olduġu, bir alıştıırmada tiz bölgede Si bemol (sünbüle) perdesine ulaşıldıġı görülmektedir.

2.3.4. Dördüncü Bölüm

Bu bölümde Fa# kararlı (ırak) Eviç dizisinde hazırlanmış solfejler bulunmaktadır. Eviç makâmı dizisi, güçlüsü, yedeni ve seyir özelliklerinden kısaca bahsedilmiş ayrıca Misket Ayaġı olarak da adlandırıldıġı dile getirilmiştir. Dördüncü bölüm Eviç makâmı dizisinde hazırlanmış 5 adet alıştıırmadan oluşmaktadır. Dördüncü bölümdeki Eviç alıştıırmaların önceki bölümlerdeki alıştıırmalara nazaran daha kısa olmaları dikkat çekmektedir. Bu bölümde de tartımsal çeşitlilik önceki bölümlerde olduġu gibidir. Alıştıırmalarda tekrar ve dolap işaretlerinin yine bu bölümde de kullanıldıġı görülmektedir. Vokal genişlik açısından bu bölümü oluşturan Eviç alıştıırmaların pes bölgede Re (yegâh) ve tiz bölgede La (muġayyer) perdeleri arasında konumlandıġı görülmektedir.

2.3.5. Beşinci Bölüm

Beşinci bölümde kitabın içeriğinde olan tüm makâmsal dizilerde TRT THM repertuarından Türkü örnekleri verilmiştir. Bu örnekler TRT THM repertuarından kolaylıkla bulunabilecek şekilde Türkü ismi- Türkü yöresi ve TRT repertuar numarası verilerek gerçekleştirilmiştir. Buradan sonra kitabın başında bahsedilen “bağlamayla çalışma yapılamayan durumlar için” bağlama karar seslerinin piyano üzerinde çoğunlukla denk düştüğü karar seslerine, karşılaştırmalı şekilde aktarma yapıldığı görülmektedir. Tablo 3’te kitabın içeriğindeki solfej ve örnek eserlerin sayısal olarak makâm ve usûl dağılımları verilmiştir.

Tablo 3. Türk Halk Müziği Dizileriyle Solfej Eğitimi Kitabında Bulunan Solfej ve Türkü Örneklerinin Sayısal Dağılımı.

Makâm Dizisi	2/4	4/4	5/8	3/8	6/8	7/16	7/8	9/8	9/4	10/8	10/16	11/8	12/8	14/16	14/4	15/4	18/8	Çok usûlî	f.-%	
Râst	3	7	1		1			3		1				1				1	18-%8,04	
Nihâvend	4	1			2			2	5				1					1	16-%7,14	
Nikrîz		5	2					2	5									2	16-%7,14	
Hicazkâr	1	2						2	4			2					1	2	14-%6,25	
Hüseynî	3	8	2									1						3	18-%8,04	
Hicâz	2	14	1							3								1	21-%9,38	
Uşşâk	1	4	3	3		1	1			5			1					1	20-%8,93	
Sabâ	3	4			2			3		2									14-%6,25	
Kürdî	3	7						5		1			1						17-%7,59	
Karcığâr	1	8					1	1	1	3								2	17-%7,59	
Segâh	4	6						8		1						1		1	21-%9,38	
Hüzzâm	4	7								4	1								16-%7,14	
Evîç		8	2					1	2	2								1	16-%7,14	
f.-%	25-%11,16	84-%37,50	12-%5,36	3-%1,34	5-%2,23	1-%0,45	2-%0,89	27-%12,05	17-%7,59	22-%9,82	1-%0,45	3-%1,34	4-%1,79	1-%0,45	1-%0,45	1-%0,45	1-%0,45	14-%6,25	1	224-%100

Tablo 3’te kitapta bulunan 224 adet solfej ve türkünün makâm dizisi ve usûllerinin sayısal dağılımı görülmektedir. Kitaptaki solfej ve türkülerin makâm dizilerinin yüzdeleri dilimlerine bakıldığında en çok bulunan makâm dizilerinin Hicâz ve Segâh (%9,38) olduğu görülmektedir. Daha sonra %8,93’lük dilimle Uşşâk makâmı dizisi ardından %8,04’lük dilimlerle Râst ve Hüseynî makâmı dizileri karşımıza çıkmaktadır. Kitaptaki solfej ve türkülerde en az bulunan makâm dizileri ise %6,25’lik dilimlerle Hicazkâr ve Sabâ makâmı dizileri olarak tespit edilmiştir. Solfej ve eserlerde toplam 13 makâm dizisi olduğu görülmektedir.

Tablo 3’te solfej ve türkülerde bulunan usûllerin yüzdeleri dilimlerine bakıldığında, en çok bulunan usûlün 4/4’lük (%37,50) olduğu, ardından %12,05 ile 9/8’lik ve %11,16 ile 2/4’lük usûllerin geldiği görülmektedir. Kitaptaki eserlerde en az bulunan usûller ise %0,45’lik dilimlerle 7/16’lık, 10/16’lık, 14/16’lık, 14/4’lük ve 15/8’lik usûller olarak karşımıza çıkmaktadır. Solfej ve örnek eserlerde toplam 18 usûl çeşiti olduğu görülmektedir.

2.4. Türk Halk Müziği Repertuar ve Solfej Dersleri 1

Çelik vd.nin²² yazdığı kitap 97 sayfadan oluşmuştur. Kitap bir önsöz ile baş-

²² Aşkın Çelik vd. *Türk Halk Müziği Repertuar ve Solfej Dersleri 1*, (Ankara: Gece Kitaplığı, 2017).

lamaktadır. Burada Kitabın hazırlanış amacı ve içeriği hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Ardından giriş bölümünde solfej ve repertuvar kavramları üzerinde durulmuş ve birbiriyle olan bağından bahsedilmiştir. Kitabın önemi ve kullanım alanlarıyla ilgili bilgi verilmiş, seçilen Türk Halk Müziği eserlerinin seviye açısından kolaydan zora bir ilerleyiş içerisinde hazırlandığı belirtilmiştir. Kitapta önsöz ve girişten sonra repertuvar çalışmaları başlamaktadır. Her bir esere başlamadan önce eserin ismi, türü (kırık hava, vb.), vokal genişliği, usûl bilgisi (2/4, 5/8, vb.), makâm dizisi ve makâm bilgileri, THM’de hangi ayağa karşılık geldiği gibi bilgilere yer verilmiştir. Ardından seçilen eser hangi yöredense o yörenin coğrafi ve kültürel alt yapısı, halk oyunları, ozanları hakkında bilgilendirici bir bölüm bulunmaktadır.

Kitaptaki 1. eser “Bana Cevreyleyip Geyip Dokunma” türküsüdür. Bu eserin notası kitapta bulunmamaktadır. TRT THM repertuarından eser incelendiğinde sekizlik ve on altılık notalardan oluştuğu, genellikle tekrarlayan ve komşu seslerden oluşan bir yapıda olduğu ve sekvensler içerdiği görülmektedir. 2. eser “Kerpiç Duvar Yan Uçtu” türküsüdür. Sekizlik ve on altılık notalarla tek bir cümlemin tekrar edildiği bu Türküde genellikle komşu notalar ve üçlü atlamalar bulunmaktadır. 3. eser “Şeftali Ağaçları” türküsüdür. Sekizlik ve on altılık notalardan oluşan türküde üçlü atlama ve komşu seslerin oluşturduğu müzik cümleleri görülmektedir. 4. türkü “Koyun Gelir Yata Yata” türküsüdür. Çoğunlukla sekizlik ve on altılık figürlerden oluşmakta ve cümle sonlarına yaklaşırken noktalı sekizlik ve otuz ikilik tarım kalıpları görülmektedir. 5. eser “Siyt Osman Saray Saldırgan” türküsüdür. Türküde dörtlük, sekizlik, on altılık ve otuz ikilik tartım kalıplarıyla komşu notalar, üçlü, dörtlü ve beşli atlamalar bulunmaktadır. 6. eser “Gafilin Gelirse Başına Bir İş” isimli türküdür. Türküde genellikle komşu sesler bulunmakla birlikte üçlü ve dörtlü atlamalar, bunun yanında on altılık ve otuz ikilik tarımsal kalıpların bulunduğu görülmektedir. 7. eser “Gül Koydum Gül Tasına” türküsüdür. Eser genellikle komşu notalardan oluşmakla birlikte dörtlü atlamalar, sekizlik, on altılık ve otuz ikilik figürler görülmektedir. 8. eser “Ne Ötersin Dertli Dertli” türküsüdür. Bu Türküde sekizlik, dörtlük ve ikilik ve noktalı ikilik (üç vuruş) notalar, noktalı ikilik notaların uzatma bağıyla bağlanması neticesinde 12 vuruşluk uzun nefes kullandıracak yapılar, genellikle komşu seslere gidiş ve üçlü atlamalar görülmektedir. 9. eser “Kalenin Dibinde Bir Taş Olaydım” türküsüdür. Eser genellikle on altılık figürlerden ve komşu seslerden oluşmuştur. Bunun yanında üçlü ve beşli atlamalar az da olsa görülmektedir. 10. eser” “Çay Benim Çeşme Benim” türküsüdür. Türküde genellikle sekizlik ve on altılıkların terkiibinden oluşan figürler ve komşu notalarla oluşmuş cümleler bulunmaktadır. Buradan sonraki türküler ezgisel ve tartımsal öğeler açısından değişiklikler gösterse de incelenen unsurlar açısından küçük farklılıklar bulundurması sebebiyle ayrıntıya yer verilmemiştir.

Vokal genişlik açısından kitapta bulunan türküler incelendiğinde, pes bölgede genellikle, Râst (sol) ve Dügâh (la) perdeleriyle birlikte nadiren Yegâh (re) perdesi görülmektedir. Tiz bölgede ise genellikle Muhayyer (la) perdesi görülmekteyken bazı vokal alanı geniş türkülerde Tiz Çargâh ve Tiz Nevâ (re) perdelerine kadar çıktığı tespit edilmiştir. Kitabın içeriğinde bulunan türkülerin sayısal olarak makam dizileri ve usûl dağılımı Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. *Türk Halk Müziği Repertuar ve Solfej Dersleri 1 Kitabındaki Türkülerin Makâm Dizileri ve Usûl Dağılımı.*

Makâm Dizisi	2/4	3/4	4/4	3/8	6/8	7/8	8/8	9/8	10/8	11/8	Çok Usûllü	f- %
Bûselik		1										1-%2,50
Hicaz					1				1			2-%5,00
Kürdî											1	1-%2,50
Karcıgâr						1						1-%2,50
Sabâ					1				1			2-%5,00
Râst			2									2-%5,00
Hicâzkâr								1				1-%2,50
Uşşâk	1	1		2	2	2	2					10-%25,00
Hüseynî	1	1	2		1					1	6	12-%30,00
Çarğâh	2										1	3-%7,50
Segâh			1					1	2		1	5-%12,50
f- %	4-%10,00	3-%7,50	5-%12,50	2-%5,00	5-%12,50	3-%7,50	2-%5,00	2-%5,00	4-%10,00	1-%2,50	9-%22,50	40-%100

Tablo 4'te kitapta bulunan 40 adet solfej ve türkünün makâm dizisi ve usûllerinin sayısal dağılımı görülmektedir. Kitaptaki türkülerin makâm dizilerinin yüzdelik dilimlerine bakıldığında, seçilen türkülerin nerdeyse üçte birinin (%30,00) Hüseyinî makâmı dizisinde olduğu görülmektedir. Ardından ikinci sırada kitapta bulunan türkülerin çeyreğinde Uşşâk (%25,00) makâmı dizisinin olduğu tespit edilmiştir. Daha sonra Segâh (%12,50) makâmı dizisi türkülerde üçüncü en çok bulunan makâm olarak karşımıza çıkmaktadır. Kitapta bulunan repertuvarda en az tespit edilen makâm dizileri ise %2,50'lik dilimler ile Bûselik, Kürdî, Karcıgâr ve Hicâzkâr makâmı dizisindeki türküler olarak tespit edilmiştir. Eserlerde toplam 11 adet makâm dizisi olduğu görülmektedir.

Tablo 4'te kitaptaki türkülerde bulunan usûllerin yüzdelik dilimlerine bakıldığında ise, ilk sırada %22,50 ile çok usullü türküler karşımıza çıkmaktadır. Ardından %12,50'lik dilimlerle 4/4'lük ve 6/8'lik usûller görülmektedir. Kitaptaki türkülerde en az karşımıza çıkan usûl ise %2,50'lik dilimle 11/8'lik usûldür. Kitap içeriğindeki türkülerde toplam 11 usûl çeşiti olduğu görülmektedir.

2.5. Türk Halk Müziği Solfeji 1

Soysal ve Yürümez'in²³ kaleme aldığı kitap 199 sayfadan oluşmaktadır. Kitap içindekiler listesinin ardından Soysal'ın önsözü ile başlamaktadır. Önsözde kitabın hazırlanış amacı, bu alandaki kaynak eksikliği ve kitabın içeriği gibi anlatımlara yer verilmiştir. Daha sonra "ders uygulayıcısına öneriler" bölümünde öğrenme ortamının hazırlanması, öğrencilere davranış şeklinin nasıl olması gerektiği, sınıftaki iletişim ortamı gibi konularda öneriler verilmiştir. Kitap haftalık 4 saatlik ders için 16 haftalık bir ders metodu şeklinde hazırlanmıştır. Her hafta için ders planları, işlenecek konular, ne şekilde işleneceği gibi bilgilerin tamamı kitapta verilmiştir. Örneğin birinci hafta porte, notalar, nota yazımı ve şekli, sol anahtarı, 2/4'lük, 3/4'lük ve 4/4'lük usûller ve darpları, nota değerleri (tam, yarım, çeyrek, sekizli ve

²³ Fikri Soysal - Erkan Yürümez, *Türk Halk Müziği Solfeji 1*, (Ankara: Nobel Akademik, 2020).

on altılık şeklinde), ölçü ve ölçü çizgileri, işitme soruları, ritmik okuma, solfej, dikte ve deşifre konuları bulunmaktadır. Her haftanın sonunda haftalık değerlendirme için sorular hazırlanmıştır. Sadece solfej eğitimi değil birçok müzikal unsuru barındıran bir ders kitabı niteliğinde hazırlanmış olan bu kitaptan, araştırmamızın konusu olan solfej eğitimiyle ilgili kısımlar incelemeye tabi tutulacaktır. Solfej için hazırlanan parçalar Türk Halk Müziği eserlerinden seçilmiştir.

Kitabın ilk solfej çalışmaları birinci hafta ders planı içinde verilmiştir. 1. solfej “Halay Havası” isimli eserin ilk üç ölçüsü şeklindedir. 4/4'lük usûlde olan eser dördlük, sekizlik ve on altılık notalardan ve vokal alanı üç sestem oluşan bir yapıya sahiptir. 2. solfej “Koşalma” eseridir. 3/4'lük usûlde olan eser sekizlik ve dördlük notalardan, üçlü ve dördlü atlamalardan oluşmaktadır. 3. solfej ikinci hafta planında bulunan “Çökelek Halayı” isimli eserdir. Sekizlik ve on altılık notaların yoğunlukta olduğu ve noktalı sekizliklerin de bulunduğu eser genellikle sıra sesler, üçlü ve dördlü atlamalardan oluşmaktadır. 4. solfej “Sivas Oyun Havası” isimli eserdir. Bu eserde sekizlik ve on altılık suslar bulunmaktadır. Sekizlik ve on altılık tartımların terkiplerinden oluşan eser genellikle komşu notalar ve üçlü atlamalar içermektedir. 5. solfej üçüncü hafta ders planında yer alan “Seherde Bir Bağa Girdim” türküsüdür. Eser genellikle on altılık tartım kalıplarından oluşmakta, sekizlik ve noktalı dördlük tartımlar da bolca görülmektedir. Çoğunlukla sıra seslerden oluşan eserde üçlü ve dördlü atlamalar da görülmektedir. 6. solfej “Ela Gözlerini Sevdiğim Dilber” adlı türküden alınmıştır. Eser genellikle sekizlik ve on altılık tartım kalıplarından ve komşu seslerin yanı sıra üçlü ve dördlü atlamaların olduğu bir ezgisel yapıya sahiptir. 7. solfej dördüncü hafta ders planında yer alan “Ben Yeni Pazara Varayım” isimli eserdir. Eserin tartımsal öğeleri dördlük, sekizlik ve on altılıklardan oluşurken ezgisel yapısında komşu notalar, üçlü ve beşli atlamalar olduğu görülmektedir. 8. solfej “Vakıfıbeir Horonu”dur. Eserde sekizlik ve on altılık tartım kalıplarından oluşan figürler bolca tekrar etmekte ve komşu seslerle birlikte üçlü ve dördlü atlamalar bolca bulunmaktadır. 9. solfej “Adana Köprü Başı” adlı eserdir. Türkünün içeriğinde noktalı sekizlik, sekizlik ve on altılık notalardan oluşan figürlerin bol tekrarı bulunmaktadır. Ezgisel açıdan genellikle tekrar eden ses sonrasında dördlü atlamalar ve üçlü atlamalar görülmektedir. 10. solfej “Maral Sen Güzelisin” isimli eserdir. Genellikle on altılık ve sekizlik tartımların terkipleriyle oluşan eserin içeriğinde dördlük ve noktalı sekizlik tartım unsurları da görülmektedir. Bunun yanında üçlü atlamalar eserin karakterini oluştururken sıra sesler de parçanın içeriğinde görülmektedir. Buradan sonraki eserler ezgisel ve tartımsal öğeler açısından değişiklikler gösterse de incelenen unsurlar açısından küçük farklılıklar bu-
lundurması sebebiyle ayrıntıya yer verilmemiştir.

Vokal genişlik (ses sahası) açısından kitaptaki eserler incelendiğinde, pes bölgede genellikle Dügâh (la), Râst (sol) ve daha seyrek olarak Irâk (fa#) perdeleri, tiz bölgede genellikle Hüseyinî (mi), Acem (fa) ve nadiren Gerdâniye (sol) perdelerinin olduğu görülmektedir. Kitaptaki türkülerin makâm dizisi ve usûl dağılımı Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. *Türk Halk Müziği Solfeji 1 Kitabındaki Türkülerin Makâm ve Usûl Dağılımı.*

Makâm Dizisi	2/4	3/4	4/4	Çok Usûllü	f- %
Uşşâk	12	3	9	1	25-%89,29
Hüseynî	2		1		3-%10,71
f- %	14-%50,00	3-%10,71	10-%35,71	1-%3,57	28-%100,00

Tablo 5'te kitapta bulunan 28 adet türkünün makâm dizilerinin yüzdelerine bakıldığında, seçilen türkülerin neredeyse tamamına yakını (%89,29) Uşşâk makâmı dizisindedir. Kitapta toplam 2 adet makâm dizisi olduğu görülmektedir.

Tablo 5'te kitaptaki türkülerde bulunan usûllerin yüzdelerine bakıldığında ise eserlerin yarısının (%50,00) 2/4'lük usûlde olduğu görülmektedir. İkinci sırada 4/4'lük (%35,71) usûl, daha sonra 3/4'lük (%10,71) usûl ve en az bulunan usûl olarak çok usûllü (%3,57) türküler karşımıza çıkmaktadır. Kitap içeriğindeki türkülerde toplam 4 usûl çeşiti olduğu görülmektedir.

2.6. Türk Halk Müziği Solfej Kitabı

Öztürk'ün²⁴ kaleme aldığı Türk Halk Müziği Solfej Kitabı 99 sayfadan oluşmakta ve bir önsöz ile başlamaktadır. Ardından içindekiler bölümü bulunmakta ve daha sonra "kitap hakkında" başlığı altında kitabın içeriği hakkında bilgi veren bir bölüm yer almaktadır. Bu bölümde kitabın hazırlanış amacı, hizmet ettiği alan, solfej eğitiminin önemi, kitabın bölümleri, notaların yazımında hangi nota yazım programının kullanıldığı, yazılan solfejlerin tamamının yazara ait olduğu ve solfej seviyelerinin ilerleyişi gibi konular hakkında bilgiler verilmiştir.

2.6.1. Bölüm 1 Temel Kavramsal Bilgiler

Bu bölümde yazar öncelikle Türk Halk Müziği'ni farklı sanatçı ve müzik bilimcilerden alıntılarla açıklamıştır. Daha sonra Türküleri Kırık Hava, Uzun Hava ve Oyun Havası olmak üzere üç alanda ve yine çeşitli alıntılar ışığında incelemiştir. Ardından Türk Halk Müziği'nde Usûller, Makâm kavramı, Tavır ve Ağız kavramları üzerinde durulmuştur. Solfej ve Eğitimi başlığı altında solfejin müzik insanları için önemi, tanımı, kısa tarihçesi, solfej okuma ekolleri, solfej okumanın şarkı söylemeye katkısı, solfej okurken dikkat edilmesi gereken konular üzerine açıklamalar yapılmıştır. Bu bağlamda ses sağlığı, solfej okumaya hazırlanma, ses açma egzersizlerinin önemi, diksiyon, ton, artikülasyon, nota isimlerinin solfej okurken nasıl seslendirilmesi gerektiği, karar sesinin okuyucunun ses türüne göre değiştirilebileceği ve solfej okurken vücut- baş- boyun pozisyonunun nasıl olması gerektiği gibi konularda bilgiler verilmiştir.

²⁴ Serkan Öztürk, *Türk Halk Müziği Solfej Kitabı*, (Ankara: Akademisyen Kitabevi, 2020).

2.6.2. Bölüm 2 Teorik Hususlar

Bu bölümde temel teorik bilgiler üzerinde durulmuştur. Dizek (porte), anahartlar, nota isimleri, Batı Müziği notalarının Türk Müziği'ndeki karşılıkları, ses değiştirici işaretler ve koma değerleri, kitapta kullanılan değiştirici işaretler, nota ve susların süre değerleri, ölçü kavramı ve ölçü gösteren rakamlar konularında bilgi verilmiştir. Ardından her ölçü sayısı (2/4, 5/8 vb.) dizekler üzerinde dörder ölçü olacak şekilde, her bir ölçüde tartımsal çeşitlilikleriyle birlikte örneklenmiştir. Daha sonra hız (adagio, allegro vb.), gürlük (piano, fortissimo vb.), ifade (aksan, tenuto vb.) ve trafik (röpriz, koda vb.) terimlerini görsel örneklerle açıklanmış ve bölüm sonlanmıştır.

2.6.3. Bölüm 3 THM Solfej Ezgileri

Bu bölümde yazarın kendi üretimi olan 55 adet THM solfeji bulunmaktadır. Her solfejin sol üst kısmında hangi hızda okunması gerektiğinin (metronom) bilgisi verilmiştir. Solfejlerin ilk ikisinde noktalı dördlük, dördlük ve sekizlik notalar ve tekrar işareti kullanılmıştır. 3. solfejde onaltılık notalar kullanılmaya başlanmıştır. 4. solfejde gürlük terimleri kullanılmaya başlanmıştır. 5. solfejde vurgu ifadesi ve tekrar- dolap işaretleri kullanılmıştır. 6. solfejde senyö, 7. solfejde parça içerisinde değiştirici işaret kullanımı (diyez, natürel), uzatma bağı kullanımı göze çarpmaktadır. 8 ve 9. solfejlerde staccato, legato kullanımı görülmektedir. 10 ve 11. solfejlerde puandorg işareti, üçleme (triole) ve onaltılık notaların yoğun kullanılması dikkat çekmektedir. 14. solfej çift usullü (7/8+9/8) yazılmıştır ve yarım vuruşluk sus ardından onaltılık notaların kullanımı gibi unsurlar görülmektedir. 15. solfejde otuz ikilik notaların kullanımı, 16. solfejde otuz ikilik notaların yoğunlaştırılması, 17. solfejde on altılık suslar ve tartımsal figürlerin çeşitlenmesi dikkat çekmektedir. 20. solfejde tenuto işareti görülmektedir. 24. solfej dört ölçü 9/4 sonrasında sekiz ölçü 9/8 şeklinde yazılmıştır. Buraya kadar sayılmış olan unsurların yanında kitabın son alıştırmaları olan 55. solfej kadar farklı makamsal diziler, usüller, tartımsal çeşitlilik ve vokal genişlikte yazılmış solfejler olduğu görülmektedir.

Vokal genişliğe bakıldığında solfejlerin çoğunlukla pes bölgede Re (yegâh) ile tiz bölgede La (muhayyer) perdelerinin arasında konumlandığı görülmektedir. Bunun yanında iki solfejde pes bölgede Do'ya (çargâh) inildiği ve bir solfejde tiz bölgede tiz nevâ'ya kadar çıkıldığı tespit edilmiştir. Kitabın içeriğinde bulunan solfejlerin sayısal olarak makam dizileri ve usûl dağılımı Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. *Türk Halk Müziği Solfej Kitabı'nda Bulunan Solfejlerin Makâm Dizileri ve Usûl Dağılımı.*

Makâm Dizisi	2/4	3/4	4/4	6/8	5/8	7/8	8/8	9/8	10/8	12/8	9/4	Çok Usûllü	f. %
Uşşâk	5	1	5	4	4			5	4			1	29-%%52,73
Hicâz	1		3	1		2	1	3			1	1	13-%%23,64
Kürdî			1					1			1		3-%%5,45
Nikrîz					1								1-%%1,82
Karcığâr			2			1		1					4-%%7,27
Sabû			1										1-%%1,82
Nihâvend				1									1-%%1,82
Râst	1												1-%%1,82
Segâh	1									1			2-%%3,64
f. %	8-%%14,55	1-%%1,82	12-%%21,82	6-%%10,91	5-%%9,09	3-%%5,45	1-%%1,82	10-%%18,18	4-%%7,27	1-%%1,82	2-%%3,64	2-%%3,64	55-%%100

Tablo 6'da kitapta bulunan toplam 55 adet solfejde kullanılan makâm dizilerinin yüzdeleri dilimlerine bakıldığında, solfejlerin yarısından fazlasının (%52) Uşşâk makamı dizisinde olduğu ve nerdeyse çeyreğinin Hicâz makamı dizisinde olduğu dikkat çekmektedir. Daha sonra sırasıyla Karcığâr makâmı dizisindeki solfejler (%7,27), Kürdî makâmı dizisindeki solfejler (%5,45), Segâh makâmı dizisindeki solfejler (%3,64) ve diğer makâm dizilerindeki solfejler gelmektedir. Kitapta toplam 9 adet makâm dizisi olduğu görülmektedir.

Tablo 6'da solfejlerde kullanılan usûllerin yüzdeleri dilimlerine bakıldığında ise, en çok kullanılan usûlün (%21,82) 4/4'lük olduğu, ardından %18,18 ile 9/8'liğin geldiği görülmektedir. Daha sonra sırasıyla 2/4'lük (%12,73), 6/8'lik (%10,91), 5/8'lik (%9,09), 10/8'lik (%7,27), 7/8'lik (%5,45) ve diğer usullerin geldiği görülmektedir. Kitap içeriğindeki solfejlerde toplam 12 usûl çeşiti olduğu görülmektedir.

2.7. Türk Halk Müziği Solfejine Giriş

Demir'in²⁵ yazdığı kitap 68 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın başında müziğin tanımı, anlamı, uluslararası oluşu, yerelliği ve diğer bilim dallarıyla olan bağlantılarından söz etmiştir. Daha sonra "Türk Müziği" başlığı altında usul ve makamın önemi, Halk Müziği ve Klasik Müziğin oluşumu ve farklılıklarına değinmiş, bu konularla ilgili özgün fikirlerini belirtmiştir. Daha sonra kitabın içeriğinden, amaçları ve hedeflerinden bahsederek birinci bölüm olan "Makamlar" konusuna geçmiştir. Bu bölümde dizi ve makam sorunsalına eğilmiş, farklı müzik bilimcilerden alıntılarla bu konuya olan bakış açısını dile getirmiştir. Farklı kaynaklardan alıntılanarak dizi kelimesi ve dizinin tanımı üzerinde durmuş ardından makam kelimesinin anlamı ve halk kültüründeki yerinden bahsetmiştir. Daha sonra Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziği nazariyatlarındaki çeşitlenmeye, bu çeşitlenmenin getirdiği ayrışma ve zorluklara değinmiştir. Ardından yazar kendi benimsediği anlatım dili üzerinde durmuş, makam ve dizi konusundaki düşüncelerini ortaya koyarak anla-

²⁵ Sertan Demir, *Türk Halk Müziği Solfejine Giriş*, (İstanbul: Usar Yayıncılık, 2013).

tımını sonlandırmıştır.

2.7.1. Birinci Bölüm

Yazarın, kitabın birinci bölümü olarak tanımladığı solfej alıştırmaları 16. sayfadan başlamakta ve 31. sayfada sona ermektedir. Bu bölümde ilk iki etüt bir vuruşluk notalarla orta oktav La'dan (dügah) ince La'ya (muhayyer) dizi çalışması ve komşu notalarla (2'li) oluşturulan figürlerle gerçekleştirilmiştir. 3. etüt yarım ve dörtlük (bir vuruşluk) notalarla, yine aynı ses genişliğinde, ikililer ve üçlü atlamalarla kurgulanmıştır. 4. etüt dügah ve gerdaniye arasında yine ikili ve üçlü aralıklarla, çoğunlukla sekizlik (yarım vuruşluk) notalar kullanılarak oluşturulmuştur. 5 ve 6. etütlerde sekizlik notalar ve dörtlü atlamalar dikkat çekmektedir. 7 ve 8. etütlerde on altılık (çeyrek vuruşluk) notaların kullanımı ve tam beşli atlamaların olması göze çarpmaktadır. 9 ve 10. etütlerde on altılık notaların kullanımının yoğunlaştığı görülmektedir. 11, 12, 13, 14, 15 ve 16. etütlerde çoğunlukla komşu notalarla oluşturulmuş farklı figürler, etüt içerisinde yapılan dizi çalışmaları, vokal açıdan tiz bölgede muhayyer ve tiz bûselik perdelerinin kullanımı ve oktav (sekizli) atlamalar olması dikkat çekmektedir. 17. etütte parça içerisinde değiştirici işaretler (bemol, diyez ve natürel), 18. etütte tekrar ve dolap işaretleri görülmektedir. 19. etütte komşu notaların kullanımı, dörtlü ve oktav atlamalar göze çarpmaktadır. 20. etütte otuz ikilik (1/8) notaların kullanımı, tekrar ve dolap işaretleri bulunmaktadır. 21. etütte otuz ikilik notaların farklı figürlerle yoğun kullanımı, ikili, üçlü ve beşli atlamaların olduğu görülmektedir. 22. etütte parça içerisinde komalı değiştiricilerin (fa#2) kullanılmaya başlandığı, 23, 24, 25, 26. etütlerde sıra seslerde yazılmış farklı ritmik figürler, altılı, yedili ve oktav atlamalar göze çarpmaktadır. 27, 28, 29, 30, 31, 32. etütler bolca on altılık nota kullanılmış figürlerle sıra ses ve oktav atlamaların görüldüğü solfejler olarak karşımıza çıkmaktadır. 33. etütte donanımda ilk kez komalı ifade (sib2) kullanımı, on altılık sus kullanımı ve otuz ikilik notaların yoğun kullanımı ve dikkat çekmektedir. 34, 35, 36, 37. etütlerde sıra ses, yoğun dörtlü atlamalar, on altılık ve otuz ikilik figürler farklı tartımsal çeşitliklerle karşımıza çıkmaktadır. 38. etütte vokal açıdan buraya kadar olan en tiz perde olarak Tiz Çargâh görülmektedir. 39 ve 40. etütlerde yine on altılık ve otuz ikilik tartımsal çeşitlilikler göze çarpmaktadır.

2.7.2. İkinci Bölüm

İkinci bölümde usûl konusu üzerine daha önceden yazılmış kaynaklardan alıntılar yapılmış ve farklı yazarların görüşlerine yer verilmiştir. Usûl kavramı ve çeşitleri kısaca ölçü değerleri şeklinde gösterilmiş ve tanımlanmıştır. İkinci bölümdeki solfejler 41 numaralı etüt ile başlamıştır. Bu etütte 3/8'lik usûl, sekizlik ve on altılık tartımsal çeşitlemeler kullanılmıştır. 42 ve 43. etütlerde yine 3/8'lik usûl ve parça içerisinde değiştirici işaretler kullanılmıştır. 44. etütte 3/8'lik usul içerisinde farklı figürlerde otuz ikilik notaların yoğun kullanımı, 45. etütte yoğun on altılık notalar ve sekizlik sus kullanımı görülmektedir. 46. etütte ilk defa 6/8'lik usûl kullanılmıştır ayrıca donanımda ikinci bölümde ilk defa komalı değiştirici (sib2) ve parça içerisinde değiştirici (fa#2) kullanılmıştır. 47. etütte sekizlik ve on altılık suslar, otuz ikilik notaların kullanımı ve parça içerisinde değiştirici işaretler gö-

rülmektedir. 48, 49 ve 50. etütlerde yine 6/8'lik usûl, farklı tartımsal ve ezgisel yapılar devam ettirilmiştir. Buradan sonraki eserler ezgisel ve tartımsal öğeler aı-sından değişiklikler gösterse de incelenen unsurlar açısından küçük farklılıklar bulundurması sebebiyle ayrıntıya yer verilmemiştir.

Kitaptaki etütlerin vokal genişliğine bakıldığında çoğunlukla pes bölgede La (dügâh) ve Sol (râst) perdeleri görülmekle birlikte az miktarda Fa# (ırâk), Mi (h-seyn aşırn) ve Re (yegâh) perdeleri görülmektedir. Tiz bölgede çoğunlukla La (muhayyer) perdesine kadar çıkılmış ve az miktarda Si (tiz bselik), Do (tiz argh) ve Re (tiz nev) perdelerine çıkıldığı tespit edilmiştir. Kitabın içeriğinde bulunan solfejlerin sayısal olarak makamsal dizileri ve usûl dağılımı Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. *Türk Halk Müziği Solfejine Giriş Kitabındaki Solfejlerin Makam Dizileri ve Usûl Dağılımı.*

Makâm Dizisi	2/4	4/4	3/8	6/8	5/8	7/8	8/8	9/8	10/8	ok Usûllü	f- %
Bselik		17	4								21,00%
Hicaz		4		1	1	1	2	2	2		13,00%
Kürdî		2								1	3,00%
Nikrîz	1										1,00%
Karcığâr										2	2,00%
Sab		4			2						6,00%
Nihâvend		2									2,00%
Râst		3	1	1	1	2	1	3		1	13,00%
Eviç		3			1			2	1		7,00%
Hicâzkâr		3		1	1	1	2			2	10,00%
Uşşâk		6		2	3	2	1	5	3		22,00%
f- %	1-%1,00	44-%44,00	5-%5,00	5-%5,00	9-%9,00	6-%6,00	6-%6,00	12-%12,00	6-%6,00	6-%6,00	100-%100

Tablo 7'de kitaptaki 100 adet solfejde bulunan makâm dizilerinin yüzdelik dilimlerine bakıldığında en çok kullanılan iki makâm dizisinin Uşşâk (%22,00) ve Bselik (%21,00) olduğu görülmektedir. Daha sonra %13,00'lk dilimlerle Hicâz ve Râst makâmı dizileri, sonra sırasıyla Hicâzkâr (%10,00), Eviç (%7,00), Sab (%6,00) makmları karşımıza çıkmaktadır. Diğer yandan solfejlerde en az kullanılan makâm dizileri ise Kürdî (%3,00), Karcığâr (%2,00), Nihâvend (%2,00) ve Nikrîz (%1,00) makâmı dizileri olarak tespit edilmiştir. Kitapta toplam 11 adet makâm dizisi olduğu görülmektedir.

Tablo 7'de solfejlerde kullanılan usllerin yüzdelik dilimlerine bakıldığında, en çok kullanılan usûlün 4/4'lk (%44,00) olduğu, ardından %12,00 ile 9/8'liğin geldiği görülmektedir. Daha sonra %6,00'lk dilimlerle 7/8'lik, 8/8'lik, 10/8'lik ve çok usll olan usllerin kullanıldığı, %5,00'lk dilimlerle 3/8'lik ve 6/8'lik usllerin kullanıldığı görülmektedir. En az kullanılmış olan usûl ise 2/4'lük (%1,00) olarak karşımıza çıkmaktadır. Kitapta toplam 10 adet usûl çeşiti olduğu görülmektedir.

2.8. Türk Halk Müziği Solfej Eğitimi 1

Algı'nın²⁶ kaleme aldığı Türk Halk Müziği Solfej Eğitimi 1 kitabı 178 sayfadan oluşmakta ve bir önsöz-teşekkür bölümüyle başlamaktadır. Burada yazar tarafından kısaca Türk halk müziği unsurlarının notaya alınarak bir külliyat oluşturulması sürecini anlatılmış, Türk halk müziği solfej eğitimi için çok sınırlı sayıda kaynak olmasından bahsedilmiş ve kitabın hazırlanma amacı üzerinde durulmuştur. Daha sonra kitabın bölümleri, içeriği, kullanılan usüller ve makâm dizileri, neden bu makâm ve usüllerin kullanıldığı, solfej seviyelerinin ilerleyişi gibi bilgilere yer verilmiştir. Ardından teşekkür bölümü ile önsöz-teşekkür bölümü sona ermiştir.

2.8.1. Birinci Bölüm

Bölümün başında birinci bölümün içeriğinde olan usûl ve makamlarla ve solfejlerin nasıl çalışılması gerektiğiyle ilgili bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde olan solfejler Hüseyinî/Uşşâk makâmı dizisinde hazırlanmıştır. Hazırlanan solfejler 30 adettir ve ardından aynı makâm dizisinde olan 10 adet Türkü verilmiştir. Makâmın hem Klasik Türk Müziğindeki hem de Türk Halk Müziğindeki ifade şekli dizek üzerinde değiştirici işaretleri ile gösterilmiştir. Her solfejin başında metronom bilgisi, makâm dizisi ve vokal genişlik (ses sahası) gösterilmiştir. Solfej çalışmalarında çalgı olarak bağlama kullanılması önerilmiştir.

1, 2 ve 3. solfejler 2/4'lük usuldedir. 1. solfej bir dizi çalışması olarak dörtlük ve sekizlik notalarla oluşturulmuştur. 2. solfejde on altılık notalarla oluşturulan figürler ve tekrar işareti kullanımı görülmektedir. 3. solfejde tartımsal öğelerin çeşitlenmesi ve otuz ikilik notaların kullanımı göze çarpmaktadır. 4, 5, 6 ve 7. solfejler 4/4'lük yazılmıştır. 4 ve 5. solfejlerde dolap kullanımı, 6. solfejde sekizlik sus kullanımı, 7. solfejde yoğun on altılık figürlerin kullanımı dikkat çekmektedir. 8, 9, 10 ve 11. solfejler 5/8'lik usûlde yazılmıştır. Farklı tartımsal ve ezgisel çeşitlilikler görülmektedir. 10. solfejde dörtlük sus kullanımı ve vokal genişlik, 11. solfejde tartımsal figürler dikkat çekmektedir. 12, 13, 14 ve 15. solfejler 6/8'lik usûlde yazılmıştır. 6/8'lik grupta solfejlerin uzunluğu dikkat çekici şekilde artmıştır. 16, 17, 18, 19 ve 20. solfejler 7/8'lik usûlde yazılmıştır. 19. solfejde sekizlik susların kullanımı 20. solfejde tartımsal ve ezgisel çeşitlilik, parça içerisinde natürel ve bemol kullanımı ve vokal genişlik dikkat çekmektedir. 21 ve 22. solfejler 7/16'lık usuldedir. Bu solfejlerde on altılık ve otuz ikilik notaların yoğun kullanımı ve figür çeşitlilikleri göze çarpmaktadır. 23, 24, 25, 26, 27 ve 28. solfejler 9/8'lik usûlde hazırlanmıştır. 24. solfejde senyö kullanımı, 25. solfejde otuz ikilik suslar, tartımsal çeşitlilikler ve vokal genişlik dikkat çekicidir. 29 ve 30. solfejler 9/16'lık usuldedir. İki solfejde de yoğun on altılıklar ve özellikle 30 numarada otuz ikilik notalar görülmektedir. Solfejlerden sonra Türk Halk Müziği örnekleri ile bölüm devam etmektedir. Burada

²⁶ Soner Algı, *Türk Halk Müziği Solfej Eğitimi 1*, (Konya: Eğitim Yayınevi, 2020).

solfejlerde geçen tüm usûllerde, Hüseyinî/Uşşâk makâmı dizisinde olan TRT THM repertuarındaki türkülerden 10 adet seçilmiş ve örnek eser olarak eklenmiştir. Vokal genişlik (ses sahası) açısından bu bölümdeki solfejler incelendiğinde, pes bölgede genellikle Râst (sol), Dügâh (la) ve daha seyrek olarak Irâk (fa#) perdeleri ve tiz bölgede genellikle Tiz Çargâh (do) ve Tiz Nevâ (re) perdelerinin olduğu görülmektedir.

2.8.2. İkinci Bölüm

Bu bölümde de bir öncekinde olduğu gibi kullanılan makâm dizisi ve usûller gibi bölüm içeriğine dair bilgiler verilmiştir. Buradaki solfejler Karcıġâr Makâmı dizisinde hazırlanmıştır. Hazırlanan solfejler birinci bölümdeki gibi 30 adettir ve ardından aynı makâm dizisinde olan 10 adet Türkü verilmiştir. Karcıġâr Makâmı dizisinin hem Klasik Türk Müziğindeki hem de Türk Halk Müziğindeki ifade şekli dizek üzerinde deġiştirici işaretleri ile gösterilmiştir. Her solfejin başında metronom bilgisi, makâm dizisi ve vokal genişlik (ses sahası) gösterilmiştir.

Solfejlerin ilk üçü 2/4'lük usûlde yazılmıştır. 1. solfejde yine dörtlük notalarla bir dizi çalışması yaptırılmış, 2. solfejde on altılık figürlerin kullanımına başlanmıştır. 3. solfejde natürel kullanımı görülmektedir. 4, 5, 6 ve 7. solfejler 4/4'lük usuldedir. 4. solfejde sekizlik notaların kullanımı görülürken, 6 ve 7. solfejlerde on altılık ve otuz ikilik notaların yoğun olduğu, tekrar ve dolapların bol kullanıldığı görülmektedir. 8, 9, 10 ve 11. solfejler 5/8'lik hazırlanmıştır, her bir solfej tartımsal ve ezgisel çeşitlilikleriyle dikkat çekmektedir. 12, 13, 14 ve 15. solfejler 6/8'lik usuldedir. 12. solfejde noktalı sekizlik sus kullanımı, 13. solfejde sekizlik suslar ile ezgisel ve tartımsal çeşitlilik yapılması dikkat çekmektedir. 16, 17, 18, 19 ve 20. solfejler 7/8'lik usûlde yazılmıştır. 18. solfejde on altılık ve otuz ikilik notalarla farklı tartım kalıpları ile yapılan figürler görülmektedir. 21 ve 22. solfejler 7/16'lık yazılmıştır. 23, 24, 25, 26, 27 ve 28. solfejler 9/8'lik usûlde hazırlanmıştır. 25. solfejde ilk kez üçleme (triole) kullanımı görülmektedir. 29 ve 30. solfejler 9/16'lık usuldedir. Solfejlerin ardından yine Karcıġâr Makâmı dizisinde olan ve solfejlerin içerisinde geçen usûlleri örnekeleyecek şekilde TRT THM repertuarından seçilmiş 10 adet Türkü bulunmaktadır. Vokal genişlik açısından bu bölümdeki solfejler incelendiğinde, pes bölgede genellikle Râst (sol), Dügâh (la) ve Irâk (fa#) perdeleri ve tiz bölgede genellikle Tiz Çargâh (do) ve Tiz Nevâ (re) perdelerinin olduğu görülmektedir.

2.8.3. Üçüncü Bölüm

Bölüm başında yine önceki bölümlerde olduğu gibi kullanılan makâm dizisi ve usûller gibi bölüm içeriğine dair bilgiler verilmiştir. Buradaki solfejler Kürdî Makâmı dizisinde hazırlanmıştır. Hazırlanan solfejler birinci bölümdeki gibi 30 adettir ve ardından aynı makâm dizisinde olan 10 adet Türkü verilmiştir. Kürdî Makâmı dizisinin hem Klasik Türk Müziğindeki hem de Türk Halk Müziğindeki ifa-

de şekli dizek üzerinde değiştirici işaretleri ile gösterilmiştir. Her solfejin başında metronom bilgisi, makâm dizisi ve vokal genişlik (ses sahası) gösterilmiştir.

İlk üç solfej 2/4'lük usûlde yazılmıştır. 1. solfej önceki bölümlerde olduğu gibi yine bir dizi çalışması ile başlamaktadır. 2. solfejde on altılık notaların yoğunluğu ve özellikle iki farklı tartım kalıbının çalıştırıldığı görülmektedir. 3. solfejde çoğunlukla komşu notalarla oluşturulan figürlerin arasında üçlü atlamalar ve ikilik notalarla cümle bitişleri bulunmaktadır. 4, 5, 6, ve 7. solfejler 4/4'lük usûlde. 4. solfej basit sekizlik notalar ve sıra seslerle oluşturulmuşken, 5. solfejde sekizlik sus, on altılık ve az miktarda otuz ikilik notalar, 6. solfejde yoğun otuz ikilik notalarla oluşturulmuş figürler, uzatma bağı kullanımı, noktalı sekizlik ve otuz ikilik kalıplar, parça içinde değiştirici işaret kullanımı, bolca kullanılan sıra sesler yanında üçlü ve dördü atlamalar dikkat çekmektedir. 7. solfejde yoğun on altılık ve otuz ikilik notaların birleşimi, bolca komşu nota kullanımı yanında üçlü, dördü, beşli, yedili ve oktav atlamalar görülmektedir. 8, 9, 10 ve 11. solfejler 5/8'lik usûlde. 8. solfej dördü ve sekizlik notalardan, sıra ses ve üçlü atlamaların kullanıldığı sekvensli figürlerden oluşmaktadır. 9. solfejde dördü, sekizlik ve on altılık notaların kullanıldığı, çoğunlukla komşu notaların kullanılmasının yanında üçlü, dördü ve beşli atlamaların da olduğu görülmektedir. 10. solfejde on altılık ve otuz ikilik notalar yoğun şekilde ve farklı tartımsal kalıplarla karşımıza çıkmaktadır. 11. solfej genellikle on altılık figürlerle oluşturulmuştur ve vokal genişliği ile dikkat çekmektedir. 12, 13, 14 ve 15. solfejler 6/8'lik yazılmıştır. Buradan sonraki solfejler ezgisel ve tartımsal öğeler açısından değişiklikler gösterse de incelenen unsurlar açısından küçük farklılıklar bulundurma sebebiyle ayrıntıya yer verilmemiştir. Kürdî makâmı dizisindeki solfejlerin ardından aynı makâm dizisinde olan ve solfejlerin içerisinde geçen usûlleri örnekleyen TRT THM repertuarından seçilmiş 10 adet Türkü bulunmaktadır. Vokal genişlik açısından üçüncü bölümdeki solfejler incelendiğinde, pes bölgede genellikle Râst (sol), Dügâh (la) ve Acem Aşîrân (fa) perdeleri ve tiz bölgede genellikle Tiz Çargâh (do) ve Tiz Nevâ (re) ve bir solfejde Tiz Hüseyî (mi) perdelerinin olduğu görülmektedir.

2.8.4. Dördüncü Bölüm

Dördüncü bölümün başında daha önceki bölümlerde olduğu gibi kullanılan makâm dizisi ve usûller gibi bölüm içeriği hakkında bilgiler verilmiştir. Buradaki solfejler Hicâz Makâmı dizisinde hazırlanmıştır. Hazırlanan solfejler birinci bölümdeki gibi 30 adettir ve ardından aynı makâm dizisinde olan 10 adet Türkü örneği verilmiştir. Hicâz Makâmı dizisinin hem Klasik Türk Müziğindeki hem de Türk Halk Müziğindeki gösterilişi dizek üzerinde değiştirici işaretleri ile gösterilmiştir. Her solfejin başında o solfeje ait metronom bilgisi, makâm dizisi ve vokal genişlik (ses sahası) gösterilmiştir.

Hicâz dizisinde yazılmış solfejlerden oluşan bu bölümde 1, 2 ve 3. solfejler 2/4'lük usûlde yazılmıştır. 1. solfej önceki bölümlerde olduğu gibi makam dizisini

çalıştırmaktadır. 2 ve 3. solfejler farklı tarımsal kalıplar ve komşu notalarla oluşturulmuş figürler içermektedir. 4, 5, 6 ve 7. solfejler 4/4'lüktür. 4 ve 5. solfejlerde genellikle on altılık notalar ve ikili ve üçlü atlamalar görülürken, 6 ve 7. solfejlerde çoğunlukla otuz ikilik notalar, komşu notaların yanında üçlü, dörtü ve altılı atlamalar göze çarpmaktadır. 8, 9, 10 ve 11. solfejler 5/8'lik usüldedir. Buradan sonraki solfejler ezgisel ve tartımsal öğeler açısından değişiklikler gösterse de incelenen unsurlar açısından küçük farklılıklar bulundurması sebebiyle ayrıntıya yer verilmemiştir. Hicâz makâmı dizisindeki solfejlerin ardından aynı makâm dizisinde olan ve solfejlerin içerisinde geçen usülleri örnekleyen TRT THM repertuarından seçilmiş 10 adet Türkü bulunmaktadır. Vokal genişlik açısından bu bölümdeki solfejler incelendiğinde, pes bölgede genellikle Irâk (fa#), Râst (sol) ve Dügâh (la) perdeleri, tiz bölgede ise genellikle Tiz Nim Hicâz (do#) ve Tiz Nevâ (re) perdelerinin olduğu görülmektedir. Kitabın içeriğinde bulunan solfejlerin sayısal olarak makamsal dizileri ve usûl dağılımı Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 8. *Türk Halk Müziği Solfej Eğitimi 1 Kitabındaki Solfejlerin Makam Dizileri ve Usûl Dağılımı.*

Makâm Dizisi	2/4	4/4	6/8	5/8	7/8	7/16	9/8	9/16	f-%
Hüseynî/Uşşâk	4	6	5	5	6	3	8	3	40-%25,00
Karcıgâr	4	6	4	5	7	2	9	3	40-%25,00
Kürdî	4	6	6	5	6	2	9	2	40-%25,00
Hicâz	4	6	5	5	6	3	8	3	40-%25,00
f-%	16-%10,00	24-%15,00	20-%12,50	20-%12,50	25-%15,63	10-%6,25	34-%21,25	11-%6,88	160-%100,00

Tablo 8'de kitapta bulunan 160 adet solfejin makâm dizisi ve usûl dağılımları görülmektedir. Yazarın Hüseynî/Uşşâk, Karcıgâr, Kürdî ve Hicâz makâm dizilerinin her birinde 40'ar adet solfej yazdığı görülmektedir dolayısıyla her bir makâm dizisinin yüzdelik dilimi %25 olarak görülmektedir. Kitaptaki solfejlerde 4 adet makâm dizisi bulunmaktadır.

Tablo 8'de solfejlerde kullanılan usûllerin yüzdelik dilimlerine bakıldığında, en çok kullanılan usûlün 9/8'lik (%21,25) olduğu, ardından 2. ve 3. sırada 7/8'lik (%15,63) ve 4/4'lük (%15,00) usûllerin geldiği görülmektedir. Solfejlerde en az bulunan usûl ise 7/16'lık olarak karşımıza çıkmaktadır. Kitapta bulunan solfejlerde toplam 8 çeşit usûl tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında incelenen Türk Halk Müziği solfej kitaplarında bulunan solfej ve eserlerin tamamının makâm ve usûl dağılımı Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Türk Halk Müziği Solfej Kitaplarındaki Solfej, Türkü ve Eser Örneklerinin Makâm ve Usûl Dağılımları.

Cargâh	Kürâfî	Hüseyinî	Uşşâk	Büselik	Makâm Dizisi	F- %	Evîç	Makz	Karagâz	Sâh	Hızâm	Segh	Nişâr	Rast	Bîcikler	Hîkz
6	13	21	24	20	24	116-			5	4	4	5		4	1	9
			5	4	38	10-%1,11								1		
1	3	3	6	17	34	34-%3,77				1				1		2
4	19	35	31	64	44	247-	11	6	5	9	7	9		12	5	30
						2-%0,22						1				
1	10	6	9	5	68	51-%5,65			4	3				2	1	10
			1	2	64	4-%0,44								1		
	1	2		1	54	5-%0,55										1
6	14	14	11	8	58	68-%7,54	3	3	5	2				3	1	12
						11-%1,22			2							3
2	3	3	1		716											
9	12	12	16		78	63-%6,98			10					3	1	12
						2-%0,22								1	2	3
2	6	4	4		88	24-%2,66										
						12-%1,33			3							
19	18	18	16	3	916		3	2	10	3	1	12		6	3	14
						110-			7							
2				7	94	21-%2,33										1
						1-%0,11										
4	12	12	13		108	53-%5,88	3		3	3	4	2	1	1		7
						2-%0,22						1				
1	4	4	2		1016											
						10-%1,11										3
2		1	3	1	118	10-%1,11								1		1
						10-%1,11										
		1		2	138	3-%0,33										
						1-%0,11										
						1-%0,11										
		1		1	148	2-%0,22										
		1			144	1-%0,11										
						2-%0,22										
					158											
					154	1-%0,11										
1			2		188	4-%0,44							1			
1	2	8	2	2	206	31-%3,44	1	2	4				2	1	4	2
16-%1,77	10-%1,42	152-%16,85	148-%16,41	138-%15,30	902-%100	21-%2,33	30-%3,22	51-%5,65	25-%2,77	15-%1,8	36-%3,99	1-%0,11	38-%4,21	28-%3,28	108-%12,30	

Tablo 9’da araştırmanın konusu olan 8 adet THM Solfej kitabından incelenip makâm ve usûlleri tespit edilen toplam 902 adet solfej ve türkü örneği bulunmaktadır. Bu solfej ve türkülerde en çok bulunan makâm dizisi Hüseyinî (%16,85) olarak tespit edilmiştir. Küçük bir farkla ikinci sırada en çok bulunan makâm dizisi %16,41’lik dilim ile Uşşâk makâmı dizisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Üçüncü sırada Büselik (%15,30) ve ardından Hicâz (%12,20) makâmı dizileri geldiği görülmektedir. Solfej ve türkülerde en az bulunan makâm dizisi ise %0,11’lik dilimle Nişâbûr makâmı dizisidir. İncelenen kitaplarda toplam 15 adet makâm dizisi tespit edilmiştir.

Tabloda bulunan usûllerin yüzdelerle dilimlerine bakıldığında ise eserlerin çeyreğinden fazlasının (%27,38) 4/4'lük usûlde olduğu dikkat çekmektedir. İkinci sırada %12,86'lık dilimle 2/4'lük usûl ve onun ardından %12,20'lik dilimle 9/8'lik usûl gelmektedir. Solfej ve türkülerde en az tespit edilen usûller ise %0,11'lik dilimlerle 9/2'lik, 13/4'lük, 14/16'lık, 14/4'lük ve 15/4'lük usûller olarak karşımıza çıkmaktadır. İncelenen kitaplarda toplam 30 adet usûl olduğu tespit edilmiştir.

Sonuçlar

a) Kitapların tamamında solfej ve örnek Türk Halk Müziği eserlerinin vokal açıdan başlangıçta kolay tartımsal- ezgisel unsurlarla, vokal sınırları daha dar ve daha kısa alıştırıcılarla başladığı, daha sonra hem tartımsal hem ezgisel hem de vokal genişlik açılarından zorlaşarak ilerleme gösterdiği tespit edilmiştir. Bazı kitaplarda başlangıç seviyesindeki solfejlerin sayısı daha çok tutulmuş ve ilerleme daha geniş zamana yayılmışken bazılarında hızlıca seviye zorlaştırılmıştır. Solfej eğitiminin sağlam temellere oturması açısından seviye ilerlemesinin daha geniş zamana yayılarak gerçekleştirilmesi önemli görülmektedir. Diğer taraftan bazı kitaplarda başlangıç seviyesindeki solfejlerin uzun notalardan oluşturulduğu ve melodik açıdan bir kaygı güdülmeden aralık çalışması şeklinde ve tampere sistemde yazıldığı görülmüştür. Bu yaklaşımın Batı Müziği kaynaklarında bir temel olduğu bilinen bir gerçektir fakat Türk Halk Müziğinde bu yaklaşımın çok verimli bir yaklaşım olmayacağı, özellikle Türk Halk Müziğinde çokça bulunan komalı ezgilere geçildiğinde seslendirme ve entonasyon sorunları yaşanacağı düşünülmektedir.

b) Kitapların tamamında solfej ve örnek eserlerde bulunan usûl ve tartımsal çeşitliliğin türkülerimizin birçoğunda rastlayabileceğimiz türden olduğu, solfejlerde en çok tespit edilen usûlün 4/4'lük olduğu ve bu anlamda Algı'nın²⁷ çalışmasında çıkan sonuçlarla paralellik gösterdiği görülmektedir. Bunun yanında incelenen solfejlerin çoğunluğunun türkü icrasına yönelik vokal gelişim açısından uygun olduğu düşünülmektedir.

c) Kitapların tamamında solfejlerin birçoğunun ve örnek eserlerin TRT Türk Halk Müziği repertuarında bulunan türkülere benzer veya aynı vokal içerikleri taşıdığı ve TRT Türk Halk Müziği repertuarında bulunan türkülerin vokal genişliklerine sahip olduğu, bu sebeple kitaplarda bulunan solfej ve türkü örneklerinin, türkü icrası için yeterli vokal genişliğe sahip olduğu düşünülmektedir.

d) Kitaplarda bulunan solfej ve örnek türkülerde geçen usûllere yönelik olarak teorik bir anlatım bulunmamakla birlikte bazı kitaplarda kısaca usûl bilgisi verildiği tespit edilmiştir. Solfej kitaplarında kuramsal bilgi bulunmaması bir anlamda yapılan çalışmalarının sağlam bir temele oturtulamaması ve gelişimin güçleşmesi anlamlarına gelmektedir. Bu sonucun Algı'nın²⁸ araştırmasından çıkan sonuçlarla paralellik gösterdiği görülmektedir.

e) Kitaplardan ikisinde solfejler ve örnek türkülerde geçen makâm dizilerine

²⁷ Algı, "Türk Halk Müziği Solfej Eğitimi ile İlgili Yazılmış Kitapların Analizi", 1/81.

²⁸ Algı, "Türk Halk Müziği Solfej Eğitimi ile İlgili Yazılmış Kitapların Analizi", 1/82.

yönelik olarak teorik bilgiye rastlanmıştır, diğer kitaplarda ya hiç bilgi verilmemiş ya da yalnızca makâm dizisinin gösterimi yapılmıştır. Teorik bilginin müzikal bir temel oluşturmak anlamında çok önemli bir unsur olduğu yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu unsurun eksikliğinin ise solfej okuma alanında ve dolayısıyla tüm müzikal gelişim sürecinde güçlükler yol açacağı düşünülmektedir. Araştırmadan çıkan bu sonucun da Algi'nin²⁹ çalışmasından çıkan sonuçlarla paralellik taşıdığı görülmektedir.

f) Kitaplarda bulunan solfej ve türkü örneklerinde 15 adet makâm dizisi ve 30 adet usûl tespiti yapılmıştır. Kitaplardaki solfej ve türkü örneklerinde geçen makam ve usullerden en çok kullanılanlara bakıldığında Türk Halk Müziği'nde en çok karşılaştığımız makâm ve usûllerle örtüştüğü düşünülmektedir. Türk Halk Müziği'nde daha az karşılaşıldığı düşünülen makâm ve usûllerde olan solfejlerin sayısının ise az olduğu görülmektedir.

Öneriler

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda getirilen öneriler şu şekildedir:

1) Türk Halk Müziği Solfej alanında yazılacak olan kitapların, başlangıç aşamasında da olsa Türk Halk Müziği'ndeki ezgi yapısına dikkat edilerek üretilmesi önerilmektedir.

2) En çok sevilen ve kullanılan makâmlardan her bir makâm için ayrı bir solfej kitabı üretilmesi önerilmektedir.

3) Üretilen kitaplarda başlangıç, orta seviye ve ileri seviye solfejlere ve bu solfejlerin makâm dizisi, usûlü, temposu, nüansları ve vokal genişliği gibi kuramsal bilgilerine de bolca yer verilmesi önerilmektedir. Böylelikle usûl ve makâm konularında daha geniş bir teorik anlatım yapılabileceğinin yanı sıra birçok müzikal konunun dahil edilerek yavaş ve sağlam bir gelişim süreci oluşturulabileceği düşünülmektedir.

4) Sesin eğitimi ve geliştirilmesi açısından, üretilen solfej kitaplarında Türk Halk Müziği çerçevesinde hazırlanacak çeşitli nefes ve ses egzersizleri bulunulması önerilmektedir.

Funding / Finansman: This research received no external funding. / Bu araştırma herhangi bir dış fon almamıştır.

Conflicts of Interest / Çıkar Çatışması: The author declare no conflict of interest. / Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Kaynakça

Algi, Soner. "Türk Halk Müziği Solfej Eğitimi ile İlgili Yazılmış Kitapların Analizi", *Güzel Sanatlar Alanında Teori ve Araştırmalar*, ed. Ali Korkut Uludağ, 1/49-83. Ankara: Gece Kitaplığı, 1. Basım, 2020.

²⁹ Algi, "Türk Halk Müziği Solfej Eğitimi ile İlgili Yazılmış Kitapların Analizi", 1/82.

- Algi, Soner. *Türk Halk Müziği Solfej Eğitimi 1*. Konya: Eğitim Yayınevi, 2020.
- Çelak, İvan. "Şan ve Koro Eğitimi Programlarında Kullanılan Solfej Metotları ve Repertuarındaki Tartımlar Konusunda Bir Saptama ve Model Önerisi". *Journal of Interdisciplinary and Intercultural Art*. 3/6 (2018), 101- 117.
- Çelik, Aşkın vd. *Türk Halk Müziği Repertuar ve Solfej Dersleri 1*. Ankara: Gece Kitaplığı, 2017.
- Çokamay, Bahadır. "Muammer Sun'un Solfej Kitabındaki Çok Sesli Alıştırma ve Okuma Parçalarının Müzikal Analizi". *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 7/1 (2018), 403-435.
- Demir, Sertan. *Türk Halk Müziği Solfejine Giriş*. İstanbul: Usar Yayıncılık, 2013.
- Eroy, Ozan vd. "A Content Analysis of Solfege des Solfege Books Used in Polyphonic Solfege Education". *Inonu University Journal of Arts and Design*, 7/16 (2017), 158-174.
- Kılıçaslan, Bülent. *Türk Halk Müziği Solfej-1*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2018.
- Kılıçaslan, Bülent. *Türk Halk Müziği Solfej-2*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2020.
- Köksal, Siyar. "Başlangıç Düzeyi Solfej Kitapları Üzerine Bir İnceleme". *Eurasian Journal of Music and Dance*. 18 (2021), 289- 315.
- Özçelik, Sadık. *Müzikal Dikte ve Solfej*. İzmir: Lamineks Matbaacılık, 2. Baskı, 2010.
- Öztürk, Serkan. *Türk Halk Müziği Solfej Kitabı*. Ankara: Akademisyen Kitabevi, 2020.
- Say, Ahmet. *Müzik Sözlüğü*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları, 2. Baskı, 2005.
- Soysal, Fikri - Yürümez, Erkan. *Türk Halk Müziği Solfeji 1*. Ankara: Nobel Akademik, 2020.
- Sönmez, Veysel - Alacapınar, Füsün G. *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Sözkese Matbaacılık, 7. Baskı, 2019.
- Şahin, Cenk - Yiğiter, Mehmet E. *Türk Halk Müziği Dizileriyle Solfej Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi, 5. Baskı, 2022.